

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Psihosocijalni aspekti nasilja u intimnim vezama – Empirijska analiza procesa odlaska žena od nasilnih partnera

MENTOR: dr. sc. Benjamin Čulig, red. prof.
KOMENTOR: dr. sc. Branka Galić, izv. prof.

04. srpnja 2013.

Barbara Tičinović

SADRŽAJ

1.	Uvod	3
2.	Teorijsko konceptualne pretpostavke	5
3.	Pregled dosadašnjih istraživanja	22
4.	Metodologija	26
5.	Interpretacija rezultata	28
	Početak nasilja	28
	Fizičko nasilje	30
	Psihičko nasilje	31
	Ekonomsko nasilje	33
	Seksualno nasilje	35
	Nasilje i poroci	37
	Suprotstavljanje nasilniku	38
	Nasilje nad djecom	41
	Odlazak od nasilnog partnera	43
	Život u sigurnoj kući	57
	Iskustva i stavovi o institucijama nadležnim za nasilje nad ženama ..	62
6.	Zaključak	68
7.	Literatura	69

1. UVOD

Bilo koja žena može postati žrtvom nasilja bez obzira na to koje je dobi, kojoj naciji pripada, koje je vjere i bez obzira na to u kojoj kulturi živi. Gotovo svakodnevno iz medijima možemo čuti o tome kako je još jedna žena bila suočena s nekim od mnogobrojnih oblika iz široke palete fizičkog, psihičkog, seksualnog i ekonomskog nasilja. Postoje brojni mitovi o nasilju nad ženama, a jedan od njih kaže kako se silovanje dešava noću u pustim ulicama od strane nepoznate osobe. Činjenica je da se silovanje, kao i bilo koji drugi oblik zlostavljanja žene, najčešće ne događa na nepoznatim mjestima od strane nepoznatih ljudi, već upravo suprotno. Medarić u svom radu naglašava kako podaci ukazuju na to da je mnogo veća vjerojatnost da će žena doživjeti nasilje upravo od strane svojeg trenutnog ili bivšeg partnera u odnosu na bilo koju drugu osobu te navodi mnoge autore poput Tjaden i Thoennes te Hagemann-White koji su to potvrdili u svojim vlastitim istraživanjima o nasilju nad ženama (Medarić, 2011: 26).

Obitelj predstavlja temeljnu jedinicu svakog društva, a članovi obitelji s kojima dijelimo kućanstvo su upravo one osobe od kojih očekujemo najviše ljubavi, poštovanja i potpore. Iako je jedna od njezinih uloga zaštita svakog pojedinog člana obitelji ona je često mjesto kršenja temeljnih ljudskih prava. Kao što je Pascall rekla: "Ali nasilje u obitelji proturječi i sociološkim i uobičajenim stereotipima o životu u obitelji: dom je mjesto sigurnosti i povjerenja, obitelj je fokus ljubavi i pažnje; obitelj je zajednica sa zajedničkim interesima čak i kada članovi imaju različite uloge. No, nasilje u obitelji ukazuje na to da za mnoge žene dom nije sigurno mjesto, da je dom središte intenzivnih ljudskih emocija svih vrsta – uključujući i ljutnju i mržnju kao i ljubav, te da se u domu interesi članova obitelji uvijek ne podudaraju te da u obitelji muškarci su ti koji nameću svoju moć ženama." (Medarić, 2011: 27; U: Pascall, 1997: 45). „Globalno, veća je vjerojatnost da žene u starosnoj dobi između petnaest i četrdeset četiri godine budu osakaćene ili da umru od posljedica nasilja koje muškarci vrše nad njima, nego od posljedica raka, malarije, prometne nesreće ili rata, zajedno“ (Vlachová i Biason, 2007).

Još jedan od mitova o nasilju nad ženama nam govori kako svaka žena koja uistinu želi otići od svog partnera zlostavljača to i može učiniti. Istina je da to zapravo

uopće nije lako. Žene koje najčešće godinama trpe različite oblike zlostavljanja otupe na patnju i poniženje te nemaju snage, hrabrosti ni samopouzdanja da naprave taj prvi korak ka svojoj slobodi. Možemo postaviti pitanje zašto žene ostaju u nasilnim vezama, zašto nakon prvog šamara odmah ne naprave rez od takvog života. Odgovor na to pitanje nije jednostavan. Naime, svaka žena ima svoju životnu priču, svoju specifičnu situaciju na koju su utjecali različiti faktori.

Ne postoje precizni podaci o tome koliki broj žena svakodnevno trpi zlostavljanje te koliki broj žena je odlučilo napraviti rez od života u nasilju. Odlučili smo pokušati otkriti koje su to žene koje su smogle hrabrosti da napuste svog partnera zlostavljača, koje su korake morale poduzimati da ga u konačnici napuste, koji je bio prijelomni trenutak za to, kako je sam proces odlaska izgledao te kakav je njihov život nakon odlaska od njega. Cilj ovog rada biti će utvrditi kakav je proces odlaska žena od nasilnih partnera. Pri tome ćemo pokušati saznati i kako je izgledala nasilna veza iz koje su uspjele pobjeći (kada je nasilje prvi puta počelo, koje su sve oblike zlostavljanja pretrpjele...). „Do prije četiri desetljeća nije postojala odgovarajuća terminologija kojom bi se objasnilo nasilja nad ženama (Bergen, 1998), dok se ona danas upotrebljava veoma često te joj se daje sve više istraživačkog prostora“ (Medarić, 2011: 27). Svrha ovog rada biti će upravo proširenje i obogaćivanje znanja o nasilju nad ženama kako bi se moglo raditi i na njegovom sustavnom smanjenju.

2. TEORIJSKO KONCEPTUALNE PRETPOSTAVKE

Za članove primitivnog društva žena nije bila obično ljudsko biće. Ona je posjedovala u sebi nešto božansko jer je imala jednu od najznačajnijih moći na svijetu – moć rađanja. Vjerovali su kako su žene jedine zaslužne za stvaranje novog života te su samim time bile i veoma poštovane. Nakon što je otkriven princip razmnožavanja, odnosno da su za nastanak potomstva jednako potrebni i muškarac i žena, žene počinju gubiti svoju moć te započinje dominacija muškaraca. Samim time položaj žene u društvu je smatran nižim u odnosu na muškarca. Takav stav omogućio je dehumanizaciju žena, a samim time i nasilje nad njima. Zbog anatomske građe muškarac je prirodno viši i snažniji, te bismo ga mogli usporediti s grabežljivcem. U tom slučaju žena predstavlja njegov prirodni i laki plijen. Muškarci su zbog toga bili u mogućnosti biti gospodarima i podčinjavati žene ukoliko to požele. Hattery naglašava kako je ključno pitanje s kojim se suočavaju znanstvenici i političari predvidjeti tko će biti zlostavljač a tko žrtva zlostavljanja, te kako su odgovor na to pitanje ponudile feministkinje poput Brownmiller, MacKinnon, Rich i Sandy koje smatraju kako je najbolji prediktor utvrđivanja tko je zlostavljač, a tko žrtva nasilja među partnerima upravo spol (Hattery, 2009: 195).

Mnogo je veća vjerojatnost da će muškarac biti napadnut od strane nepoznate osobe ili poznanika nego od strane nekoga iz kruga bliskih osoba. Suprotno od toga, jedan od najučestalijih oblika nasilja koje žene doživljavaju počinjeno je od strane njihovih supruga ili intimnih partnera (WHO, 2002: 89). „Nasilje u obitelji možemo odrediti kao skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad drugim osobama upotrebom sile, zastrašivanjem i manipuliranjem“ (Ajduković i Pavleković, 2000: 11). Nasiljem nad ženama krše se neka do temeljnih prava svake osobe – pravo na slobodu od bilo kojeg oblika zlostavljanja, mučenja i iskorištavanja, krši se njihovo pravo na život. Stork smatra kako nasilje u obitelji predstavlja jedan od najozbiljnijih problema javnog zdravlja i kaznenopravnih problema s kojim se žene moraju suočavati (Stork, 2008: 300).

Nasilje zasnovano na spolu predstavlja jedan od oblika diskriminacije, te je ono usmjereno protiv žene samo zato što je žena. „The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) u 1. članku definira diskriminaciju žena kao „svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje

ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.“ (Štimac Radin (ur.), 2006: 12 prema Kamenov i Galić, 2011: 9;). Cilj diskriminacije je istaknuti koja skupina u društvu je vrijednija od druge. Stoga iako žene čine nešto više od 50% stanovništva one su i dalje manjinska grupa jer nisu ravnopravne s muškarcima, one se doživljavaju kao inferiorne i submisivne za razliku od muškaraca koji se doživljavaju kao privilegirani i moćni. „Svi elementi systemske diskriminacije najrazvidniji su kroz nasilje protiv žena. Budući da je u svim stereotipnim stajalištima žena svedena na objekt, nasilje protiv žena šira društvena zajednica još uvijek ne doživljava kao ukorijenjeni i rasprostranjeni problem. Diskriminacija žena duboko je usađena u patrijarhalnu kulturu u kojoj živimo“ (Barada i Jelavić, 2004: 10).

Antropolog Main prvi uvodi pojam patrijarhat. „Analizirajući Bibliju, opisao je dimenzije patrijarhalne strukture: Adam, prvi muškarac, apsolutni je vladar u svojoj kući „jer on upravlja životom i smrću svih ukućana“. Za Webera patrijarhalnost je situacija u kojoj se unutar grupe (domaćinstva), koja je obično organizirana na ekonomskoj i srodničkoj osnovi, izdvaja pojedinac koji vlada i koji je predodređen za tu ulogu posebnim pravilima nasljeđivanja. U patrijarhatu je moć patrijarha neograničena unutar domaćinstva, a žena i djeca predstavljaju imovinu. Žene su, tvrdi Weber, ovisne o patrijarhatu „zato što je to normalan odraz superiorne fizičke i intelektualne energije muškarca“ (Waters, 1994 prema Kunac i Sarnavka, 2006: 13). Patrijarhat predstavlja jedan oblik političke moći, moći koju muškarci ostvaruju nad svime, uključujući i žene, isključivo zato što su muškarci. U patrijarhalnom društvu polazi se od pretpostavke da su muškarci superiorniji i da bi trebali vladati nad ženama. Oni jedini donose odluke unutar obitelji, te ukoliko im se žena suprotstavi mogu primijeniti sankciju – zlostavljanje. Patrijarhat je dugi niz godina omogućavao, te opravdavao sustavno zlostavljanje žena. Patrijarhalne vrijednosti poput: „Prirodno je, od Boga dano, pravo muškarcima da imaju moć nad ženama.“ ili „Seksualno uznemiravanje, silovanje, fizički napad i bilo koja druga taktika koja ulijeva strah su legitimna i učinkovita sredstva u stvaranju muškog prava i kontrole žena.“ su se institucionalizirale u našim zakonima i našoj kulturi. Socijalni, politički i osobni znak za patrijarhat je seksizam. Seksistički stereotipi počinju se usvajati već u ranom djetinjstvu, te podupiru mušku dominaciju i nasilje što iz nje proizlazi. S obzirom da sve više žena ulazi u svijet rada, a sve više muškaraca biva nezaposleno ili dobivaju niže plaće, primjena nasilja nad

ženama postaje jedini način na koji mogu zadržati svoju moć i dominaciju nad njima.

Kao i bilo koji drugi oblik nasilja i nasilje u obitelji podrazumijeva zloupotrebu moći u odnosima koji se temelje na nejednakosti. U većini društava (iako se to danas polako mijenja) muškarac je glavni u kući, on je „glava obitelji“ i donosi sve odluke. „Riječ je o situaciji u kojoj jedan društveni akter zahvaljujući većoj količini početne ili naknadno ostvarene moći prisvaja status „jačeg“, uspijeva nametnuti svoju volju drugom „slabijem“ protiv njegove volje te iz takvog odnosa relativno trajno stječe neku vrstu dobiti i ostvaruje zacrtani interes“ (Weber, 1999 prema Matić, 2007: 103). Muškarac u većini kultura ima veću moć jer su žene socijalizirane da pojam o sebi stvaraju u vezi s partnerom. Tako žene indirektno prepuštaju moć partneru. Vrijednosti o nejednakom odnosu moći između muškaraca i žena predstavljaju glavni uzrok nasilja nad ženama, te su oblikovane i ugrađene u društvene institucije (pravni sistem, religiozni sistem...). Ono što je zajedničko svim oblicima i tipovima nasilja nad ženom jest upotreba moći, odnosno kontrola koju muškarac nastoji steći nad ženskom osobom upotrebom zastrašivanja, manipuliranja i sile. Možemo govoriti o različitim izvorima moći kojima jedan od partnera (najčešće muškarac) može raspolagati u dominaciji nad drugim partnerom: razumijevanje, ljubav, novac, prijateljstvo, potpora, socijalni status ili uskraćivanje svega toga. Bird, Smith i Schladales predložili su klasifikaciju strategija moći. Tako oni govore o racionalnoj strategiji („to je za tvoje dobro“), pogađanju („ako ti ovo, ja ću ovo“), zahtijevanju („ja to zahtijevam“), uvjeravanju („ponavljanje razloga do prihvatanja“), prisiljavanju (siljenje na prihvatanje vrijeđanjem i prijetnjama), manipulaciji (davanje signala durenjem) te prijetnjama (uskraćivanjem ljubavi, rastavom) (prema Obradović¹). Osim što muškarci unutar obitelji koriste moć za donošenje ključnih odluka u obitelji poput načina raspolaganja novcem, oni ga koriste i na mnogo destruktivnije načine – za zlostavljanje tj. nasilje nad članovima obitelji. Muškarac smatra da ima pravo na potpunu kontrolu nad partnericom, a nasilje za njega predstavlja instrument kojim će osigurati svoju dominaciju i moć. Dok neki muškarci koriste nasilje zbog „potrebe“ da se prema partnerici ponašaju kao prema svom vlasništvu, drugi koriste nasilje iz straha da ukoliko ne bude kontrolirao partnericu ona će ga prevariti ili napustiti.

Žene veoma često ne vide prve znakove zlostavljanja, a ukoliko ih i primijete one žele razumjeti i opravdati partnerovo ponašanje jer ne žele shvatiti da se njihov brižan i voljen partner promijenio od kada su ga upoznale. Jedan od ključnih problema

¹ Preuzeto s Internet stranice <http://www.hrstud.hr/hrvatskistudiji/skipte/spolnosti.htm>.

nasilja nad ženama je intimna veza između nasilnika i njegove žrtve koja nasilniku omogućava da često ostane skriven jer se nasilje u obitelji tradicionalno smatra privatnom stvari. Prvi puta kada se suoče sa nasiljem žene traže opravdanje te često sebe okrivljuju za ono što se dogodilo. Potom slijedi smirivanje situacije u kući u kojoj žene vjeruju kako se taj incident dogodio samo jedanput. I tako je to svaki put – svaki put kada se nasilje ponovi one još uvijek vjeruju da je to „samo“ ovaj put i da će se on promijeniti. Iako zlostavljane žene mogu govoriti o fazama ili epizodama nasilja činjenica je da kada govorimo o nasilju u obitelji najčešće je riječ o dugotrajnom i kontinuiranom nasilnom obrascu kojeg nazivamo ciklus nasilja² i u kojem se nanovo izmjenjuju tri faze. Prva faza naziva se faza stvaranja tenzija koju bismo ukratko mogli opisati riječima stres, eskalacija, emocionalno nasilje. U toj fazi nasilnik postaje sve nervozniji. Žena često osjeća stres te predosjeća što bi se moglo dogoditi te ga nastoji smiriti. Najčešće ne uspijeva, a napetost još više raste. Mnogi muškarci započinju ili povećavaju konzumiranje alkohola. Sve počinje manjim incidentima poput vrijeđanja i omalovažavanja kako bi se žena ponizila, kako bi se uništilo njezino samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti. U ovoj fazi pojavljuju se i drugi oblici emocionalnog zlostavljanja poput uspostavljanja kontrole nad ženom te pokušaji njezine izolacije od obitelji i prijatelja. Žena čak može biti optužena i za stvari koje nije učinila. Zatim slijedi nasilna faza koju možemo opisati riječima eksplozija, fizičko nasilje. Ovu fazu karakterizira eksplozija stresa, koji se nakupljao tjednima i mjesecima, koja rezultira fizičkim nasiljem nad ženom. Treća faza ciklusa nasilja je faza „medenog mjeseca“ koja se temelji na kajanju i ispričavanju. Nakon što je ispucao svoj bijes na ženi kroz fizičko zlostavljanje tenzije popuštaju te se nasilnik počinje kajati. Ponaša se kao mlada zaljubljena osoba, moli za oprost te obećava kako se tako nešto više nikada neće ponoviti. U ovoj fazi žena je uvjeren da je nasilje završilo. S vremenom se žena počinje ponovno opuštati, a on ubrzo započinje ponovno s prvom fazom, započinje s uspostavljanjem kontrole nad partnericom te tako tenzije postepeno rastu što dovodi do ponavljanja ciklusa nasilja. Upravo to smjenjivanje dobrih i loših dana daje ženi lažnu nadu da će se nasilnik ipak popraviti, te je upravo to najviše zadržava da ostane s njim.

Prilikom zlostavljanja muškarci se oslanjaju na različite tehnike kontrole svoje partnerice. „Različita istraživanja dokazala su da su te tehnike vrlo slične onima koje se koriste sa ratnim zarobljenicima: izolacija (Nasilnik ima snažnu potrebu da svoju

² Američka psihologinja Lenor Walker prva je identificirala tri faze ciklusa nasilja te je kasnije citirana od strane brojnih autora.

okolinu održava postojanom i neprijetećom. Visoko je posesivan u odnosu na ženu, što je povezano s patološkom ljubomorom. Posebno izolira ženu od njezine primarne obitelji i prijatelja.), iskrivljena percepcija (Nasilnik ima izuzetnu sposobnost da bude zavodljiv i šarmantan da dobije ono što želi, ali može biti i izrazito zloban i neprijateljski raspoložen ako ne dobije ono što želi. Pritom je njegova percepcija ponašanja žene i njegovog ponašanja iskrivljena, a on posjeduje veliku sposobnost samozavaravanja i zavaravanja drugih.), prijetnje (Nasilnik koristi niz prijetnji kako bi kontrolirao ženu npr. „Ako odeš, budi uvjerena da nikada nećeš vidjeti djecu“, „Ako ikome kažeš što se događa, naći ću način da sve uvjerim da si luda“, „Ako zbog tebe završim u zatvoru, ti ćeš završiti još gore.“ ili „Ako me napustiš, ubiti ću se“.), nemogući zahtjevi (Nasilnik ima mnoge i u pravilu nemoguće, neostvarive zahtjeve. Na primjer želi dobru hranu, a ne daje novac. Kaže da mu je svejedno što će jesti, a onda napravi scenu jer žena nije vodila računa o tome što voli i sl.), ponižavanje (Nasilnik često ponižava ženu nazivajući je pogrdnim imenima, ismijava je ili se izruguje njenom izgledu ili postupcima, nameće joj nešto što će je poniziti pred drugima npr. naređuje kako da se obuče.), povremena milost (S vremena na vrijeme nasilnik pruža znakove ljubavi kao „poklon“. Ti su znakovi zapravo jako daleko od ljubavi i on ih smisleno čini kako bi se povećala ženina ovisnost o njemu.), iscrpljivanje (Sve dosad navedeno, kao i mnogo drugoga, nasilnik koristi kako bi iscrpio ženu. Tjera je na pretjerani rad, ne omogućava joj dovoljno odmora i tako je dovodi u stanje tjelesne iscrpljenosti u kojoj je svaka osoba psihološki ranjivija.)“ (Sigurna kuća Istra, 2009).

Kada bismo raščlanili nasilje koje milijuni žena svakodnevno trpe od svojih intimnih partnera, podijelili bismo ga na fizičko (tjelesno), psihičko (emocionalno), seksualno i ekonomsko.

Fizičko zlostavljanje je namjerno nanošenje tjelesnih ozljeda, a predstavlja najučestaliji i najvidljiviji oblik nasilja. Ono se može pojaviti u različitim oblicima, a najčešći su: udaranje rukama, nogama ili predmetima, guranje, šamaranje, čupanje kose, nanošenje povreda različitim vrstama oružja, ugrize, paljenje, davljenje, mučenje... što u konačnici može rezultirati lakim ali i teškim tjelesnim ozljedama. Tjelesno nasilje može ići i do pokušaja ubojstva ili čak samoga ubojstva. Fizičko zlostavljanje može uključivati i zabranu spavanja, grijanja, hranjenja, te potrebne zdravstvene njege. Brojne su vidljive posljedice fizičkog zlostavljanja: iščašenja, napukline ili lomovi kostiju, ogrebotine, porezotine, ozeblina, opekotine različitog stupnja, hematomi, izbijeni zubi, tragovi gušenja, oštećenja mozga, oštećenja vida i/ili sluha. Fizičko zlostavljanje

najčešće je popraćeno emocionalnim, ali i seksualnim zlostavljanjem.

Tek posljednjih petnaestak godina psihičko zlostavljanje je priznato kao posebna vrsta zlostavljanja. Psihičko (emocionalno) zlostavljanje se odnosi na različite oblike zlostavljanja koje zlostavljač koristi s ciljem zadobivanja moći i kontrole nad žrtvom. Ono obuhvaća: prijetnje, ismijavanje, ponižavanje, različite zabrane, maltretiranje, izolaciju, omalovažavanje, proglašavanje psihički bolesnom ili nestabilnom osobom, kontrolu kretanja i slično. Ukoliko nije povezano s nekim od drugih oblika zlostavljanja veoma ga je teško prepoznati te pomoći žrtvi. Zlostavljanje žena gotovo uvijek započinje emocionalnim nasiljem i to često još u fazi veze. Kontrolu kretanja, pretjeranu ljubomoru i ostale simptome žene zanemaruju odnosno pripisuju „ljubavi“ koju partner gaji prema njoj. Zlostavljane osobe često imaju lošu sliku o samoj sebi, probleme sa spavanje, smetnje u koncentraciji, te osjećaje nesigurnosti, potištenosti, usamljenosti, krivnje... Naime, emocionalno zlostavljanje je razarajuće za psihičko zdravlje i ličnost žene. Najčešće je veoma dugotrajno, te ostavlja na ženu mnogo destruktivnije posljedice od tjelesnog nasilja. Ukoliko pogledamo odnos bilo kojeg bračnog para možemo ponekad naići na neke od elemenata zlostavljanja poput vrijeđanja, no međutim to muškarca ne čini zlostavljačem. Temelj emocionalnog zlostavljanja je kontinuirani nezadovoljavajući odnos u kojem se primjenjuju mnogi od navedenih oblika zlostavljanja. „Brojni se ciljevi postižu emocionalnim zlostavljanjem, a neki od temeljnih su: razvijanje zabrinutosti kod žrtve, stvaranje ovisnosti o zlostavljaču, oslabljivanje tjelesnih i psihičkih sposobnosti za otpor, osiguravanje pozitivne motivacije za pokoravanje, izazivanje samooptuživanja i sl. Najteži vid emocionalnog zlostavljanja je kada žrtva preuzima ulogu svojega zlostavljača i počinje sama sebe zlostavljati, degradirajući i ponižavajući sebe samu“ (Brkić, 2005). Sve je više stručnjaka koji smatraju da emocionalno zlostavljanje predstavlja srž svih ostalih oblika zanemarivanja i zlostavljanja.

Kada govorimo o seksualnom zlostavljanju važno je napomenuti da ono ima nekoliko oblika: seksualno uznemiravanje/napastovanje, prisilne spolne radnje, silovanje, incest te seksualno ropstvo i prisilnu prostituciju. No ono što je ključno kod seksualnog zlostavljanja jest da glavni cilj seksualnog zlostavljača nije seksualno zadovoljstvo, već dokazivanje moći. Seksualno zlostavljanje predstavlja moćan instrument opresije nad ženama. Činjenica da neki muškarci siluju, dovoljna je prijetnja da se drži sve žene u trajnom stanju zastrašenosti (Brownmiller, 1995). „Žena je nesposobna za borbu, ona je izdresirana da gubi. Omjer snaga je neravnotežan, ona je

u pravilu 7,5 cm niža i 10 kilograma lakša od svog napadača. To joj i psihološki i tjelesno ide na štetu, ali od razlike u veličini, još je poraznija razlika u mentalnom stavu prema tjelesnoj snazi, koja se učila cijeloga života. Njega se od djetinjstva potiče na razvijanje mišića i gradnju snage u šakama. Nju se uči da cijeni svoju meku kožu, tanašne ručice, glatke, nemišićave noge. Njegova odjeća omogućuje maksimalnu pokretljivost. Njena odjeća, po samom kroju, sprječava slobodne pokrete, a osjetljivi materijali doprinose njenoj ranjivosti“ (Brownmiller, 1995: 363). Ukratko seksualno zlostavljanje mogli bismo definirati kao svaki seksualni čin koji je počinjen protiv druge osobe, a pri tome najčešće obuhvaća i fizičko i psihičko nasilje. Seksualnim zlostavljanjem se smatra i požurivanje osobe da se upusti u seksualne aktivnosti ili seksualni odnos s nekim tko je pod utjecajem droge ili alkohola (te nije sposoban reći „ne“).

Ekonomsko zlostavljanje je još jedan od oblika nasilja nad ženama, a često je popraćeno i drugim oblicima zlostavljanja - fizičkim, emocionalnim ali i seksualnim. Naime, događaju se situacije gdje žena mora bezuvjetno pristati na seksualni odnos kako bi dobila nešto novaca za hranu. Ekonomsko zlostavljanje predstavlja svaki oblik uskraćivanja financijskih sredstava za osnovne životne potrebe čime se žena dovodi u potpunu financijsku ovisnost o partneru. Ekonomsko zlostavljanje uključuje i oduzimanje materijalnih sredstava, neplaćanje alimentacije, kontrolirano zapošljavanje, zabranu zapošljavanja, ali i bilo koji drugi oblik ostavljanja žene bez sredstva za život. Zlostavljači svojim suprugama uskraćuju novčana sredstva bez obzira na to da li su ga same zaradile ili ne. U većini slučajeva ne dopuštaju ženama zaposlenje te tako oni tvrde da one ne doprinose kućanstvu te stoga niti nemaju pravo na novčana sredstva. No, čak i onda kada je žena zaposlena, ona mora sav zarađeni novac predati mužu kako bi on odredio na što će se novac trošiti te ju na taj način čini u potpunosti ovisnom o njemu. Ekonomsko zlostavljanje dakle uključuje nejednak pristup zajedničkim resursima, uskraćivanje pristupa novcu, obrazovanju ili zaposlenju čime se onemogućava ženina ekonomska neovisnost. Zabranom daljnjeg školovanja ili zapošljavanja žene postaju nekonkurentne na tržištu rada. Ono također može podrazumijevati i uništavanje imovine i krađu. Ekonomsko zlostavljanje čini ženu taocem svoga muža nasilnika. Naime, vrlo je čest slučaj da je ekonomska ovisnost o mužu glavni razlog zbog kojeg žene trpe nasilje te ostaju u nasilnim vezama i ne prijavljuju svog zlostavljača.

Kada naćujemo da neka žena proživljava nasilje, jedno od prvih stvari na koje

pomislimo je zašto ga ne ostavi. Postoji čitava paleta razloga zašto žene ne napuštaju svoje partnere te razloga zbog kojih opraštaju partnerima njihovo nasilnom ponašanje prema njima. Neki od ustanovljenih razloga su: ekonomska ovisnost (ili im partner nije dopustio da rade već je od njih tražio da budu doma i brinu o djeci, ili im oduzima zarađen novac te time on ima svu kontrolu nad novcem, ili nemogućnost nalaženja posla), stav da je djeci potreban otac, pritisak od strane rodbine na ženu da sačuva brak, žena poriče ono što joj se događa (žena voli svog partnera, razmišlja samo o lijepim trenucima s njim, te se pokušava uvjeriti da takav brak i nije tako loš), strah za fizičku sigurnost sebe i djece (ako ga napusti), spasiteljski sindrom (ukoliko ostane s njim, sigurno može utjecati pozitivno na njega, može mu pomoći da se promijeni – može ga spasiti), osjećaj dužnosti (obećala je pred Bogom da će ostati s njim u dobru i zlu dok ih smrt ne rastavi), osjećaj odgovornosti (ona je ta koja je podbacila u ulozi žene, ona je ta koja može spasiti vezu i njezina je dužnost riješiti sve probleme), ljubav, sram i poniženje (zlostavljanje smatraju vlastitom sramotom), niska razina samopoštovanja, strah od samoće (vjeruje da neće pronaći boljeg partnera te im je i to malo „ljubavi“ bolje od samoće), manjak povjerenja u institucije (poput policije, socijalnih radnika...), patrijarhalni odgoj (zbog odgoja u patrijarhalnom okruženju smatra da je nasilno ponašanja partnera normalno)...³ Anderson (2003) u svom radu navodi dvije pretpostavke o tome zašto žene koje trpe nasilje ne odlaze. Prva je pretpostavka da nasilje prestaje nakon što žena napusti partnera. Anderson navodi kako neka istraživanja ukazuju na upravo suprotne podatke. Rennison i Welchans (2000) su pokazali kako je deset puta veća vjerojatnost da će žena koja je napustila partnera ili se od njega razvela doživjeti nasilje od strane sadašnjeg ili bivšeg supruga u odnosu na ženu koja je ostala s partnerom, dok Stark i Flitcraft (1998) navode kako 75% žena koje dolaze u prostorije Hitne službe su upravo one koje su doživjele nasilje nakon što su napustile partnera. Anderson izlaže i Horn-ove podatke o tome kako 75% zlostavljanih žena je ubijeno od strane svojih partnera upravo nakon odlaska. Druga pretpostavka koju Anderson navodi kaže ukoliko žena žrtva napusti partnera neće se nikada vratiti. Anderson ponovno navodi nekolicinu istraživanja koja tu pretpostavku pobijaju. Tako Sullivanovi podaci iz skloništa za zlostavljane žene u Midwestu pokazuju kako je 79% žena već ranije

³ Navedeni razlozi su preuzeti iz nekoliko izvora: Anderson (2003), Sigurna kuća Istra (2009), Obiteljski centar Krapinsko-zagorske županije (http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=zlostavljanje%20%C5%BEena%20istra%C5%BEivanje&source=web&cd=11&ved=0CBgQFjAAOAO&url=http%3A%2F%2Fwww.obiteljskicentar-kzz.hr%2Fteme12%2Fnasilje.ppt&ei=Vb7LTv7nHov14QTYwP1g&usg=AFQjCNFyIHRyz_EYDMRCNNLGgs8UDn1JCw&cad=rja).

privremeno napustilo svoje partnere barem jednom, dok je 19% žena navelo kako su barem 10 puta ranije pokušale napustiti svoje partnere. Anderson navodi dva moguća objašnjenja zašto se žene vraćaju. U prvom slučaju žene smatraju da ako privremeno napuste svog partnera on će shvatiti da su one stvarno sposobne ga napustiti te će se sukladno tome partner popraviti odnosno nasilje će prestati. U drugom slučaju žene možda i imaju namjeru trajno napustiti partnera nasilnika, ali prilike im to ne dopuštaju. Primjerice ukoliko ne može pronaći posao, ili nema joj tko čuvati djecu dok je na poslu, ili ukoliko joj partner prijete smrću ako se ne vrati (Anderson, 2003: 93-94).

Prema Klasnić dva su temeljna objašnjenja ostanka žene s nasilnim partnerima, a to su „ciklus nasilja“ u obitelji te Stockholmski sindrom (Klasnić, 2011: 349-350). Već ranije spomenuti ciklus nasilja autorice Lenor Walker predstavlja jednu od najviše citiranih teorija dinamike obiteljskog nasilja. Pomoću tzv. fenomena Stockholmski sindrom nastoji se razumjeti emotivna povezanost žrtve i nasilnika do koje dolazi nakon dužeg vremena zlostavljanja. „Dva kriminalca sa strojnicama su ušli u banku 23. 08. 1973., u Stockholmu, u Švedskoj. Dok su pucali iz pištolja, bjegunac iz zatvora, Jan-Eric Olsson je najavio preplašenim bankovnim službenicima 'Zabava je tek počela!'. Dva pljačkaša banke su držali četiri taoca, tri žene i muškaraca, slijedećih 131 sati. Taoci su bili vezani s dinamitom i držani u sefu dok nisu spašeni 28.8. Poslije spašavanja, taoci su pokazali šokantno ponašanje s obzirom da im se prijetilo, da su bili zlostavljani, i da su se bojali za svoje živote više od pet dana. U medijskim intervjuima, bilo je jasno da su podržavali otmičare i zapravo su se bojali policije koji su ih došli spasiti. Jedna žena se čak i zaručila za jednog od kriminalaca i osnovala zakladu za obranu otmičara. Jasno je, da su se taoci emocionalno 'vezali' za svoje otmičare. Dok je psihološko stanje kod taoca postalo poznato kao 'Stockholmski sindrom' zbog publiciteta – emocionalno 'vezivanje' s otmičarima je poznata priča u psihologiji. To se prepoznalo prije puno godina i to se primijetilo u studijama drugih otmičara, zatvorenika i nasilnim situacijama kao što su: zlostavljana djeca, istučene/zlostavljane žene, ratni zatvorenici, žrtve kulta, žrtve incesta, situacije kad su kriminalci držali taoce, ratni logori, kontrolirajuće veze i veze gdje je bilo zastrašivanja“ (Carver, 2009). „Stockholmski sindrom teško je jednoznačno odrediti, ali mnogi se stručnjaci slažu kako je on automatiziran, često nesvjestan, emocionalni odgovor na traumu viktimizacije (de Fabrique, 2007). Da bi se ovaj sindrom razvio, moraju postojati barem tri situacijska faktora: (1) žrtva mora biti zlostavljana duže vrijeme, (2) žrtva i nasilnik moraju konstantno biti u kontaktu te se (3) nasilnik barem povremeno mora prema žrtvi

ponašati ljubazno (de Fabrique, 2007). Stockholmski sindrom ilustrira na koji način neujednačenost odnosa moći između nasilnika i žrtve mogu rezultirati jakom emocionalnom vezom (Seeley, Plunkett, 2002)“ (Klasnić, 2011: 349-350). Carver navodi četiri situacije/uvjeta koji mogu poslužiti kao temelj za razvoj Stockholmskog sindroma: 1) prisutnost uočene prijeteće prema fizičkom i psihičkom zdravlju pojedinaca i vjerovanje kako bi zlostavljač tu prijeteću proveo u djelo; 2) prisutnost malih nježnosti od strane zlostavljača prema žrtvi; 3) izolacija iz druge perspektive, a ne samo one zlostavljača te 4) uvjerenje u nemogućnost bijega iz situacije (Carver, 2009). Nasilnik nastoji u potpunosti kontrolirati svoju žrtvu, a jedan od načina za to je njezinom izolacijom od obitelji i prijatelja, te kontrolom njezinog zaposlenja i njenih financija. On stvara situaciju u kojoj je ona u potpunosti ovisna o njemu te je njezino preživljavanje sada u njegovim rukama. Nasilnik povremeno iskazuje nježnost i ljubaznost prema ženi, te žali nad svojim postupcima. To sve dovodi do emotivnog vezanja žene žrtve za svog partnera nasilnika.

Odluka o odlasku od nasilnog partnera za ženu predstavlja jednu od najvažnijih odluka u životu. Zlostavljane žene su svjesne toga da je potrebno da vrate mir i sigurnost u svoj život, no isto tako da „sam odlazak od nasilnog partnera može dovesti do eskalacije nasilja“ (Bachman & Saltzman, 1995; Dobash & Dobash, 1977-1978; Harlow, 1991; Hart, 1988; Mahoney, 1991; Wilson & Daly, 1993 prema Stork, 2008: 300) te zbog toga provode analizu troškova i koristi odlaska (što su sve do sada u taj odnos uložile, kolika je količina zlostavljanja koju trpe, što se sve može dogoditi nakon što ga napusti, koje su joj opcije...) kako bi utvrdile što je najbolje i najsigurnije za njihovu djecu i njih same. Neke žene se pokušavaju suprotstaviti svome nasilniku, neke nastoje ugoditi svome partneru te tako smanjiti potencijalno nasilje, dok se neke odlučuju za odlazak. Nakon što žena koja trpi nasilje u konačnici donese odluku da napusti svojeg partnera ima tri mogućnosti – može pobjeći od njega i skloniti se kod svojih roditelja/ prijatelja, može se skloniti negdje sama bez ičije pomoći, a može i potražiti pomoć od nekih specijaliziranih ustanova poput sigurne kuće. Iako se može činiti da žena ima širok spektar mogućnosti gdje može sve otići u stvarnosti to zapravo nije tako. Brojni faktori poput nedostatnih financijskih sredstava za samostalni život, ili narušenih obiteljskih i prijateljskih odnosa (koji su nastali tokom godina njezina zlostavljanja) i slično zapravo uvelike utječu na njezine opcije o lokaciji na kojoj može potražiti sigurnost i novi život a samim time i na njezinu odluku o odlasku. Stork pronalazi podatke drugih istraživača koji kažu kako je potrebno u prosjeku 5 godina

prije nego žena odluči napustiti partnera i otići u sklonište (Stork, 2008: 301; U: Okun, 1986) te kako 60% žena koje napuste svoje partnera se kasnije i njima vrate (Stork, 2008: 301; U: Giles-Sims, 1983; Okun, 1988; Strube, 1988). Za tih 60% žena odlazak u sklonište može predstavljati privremeno rješenje, mjesto u kojem privremeno mogu imati svoj mir i pobjeći od svakodnevnog nasilja, ali dolazak u sklonište može u konačnici biti i prvi korak u trajnom odlasku od nasilnih partnera. Potter i Banyard naglašavaju kako upravo radno mjesto može pozitivno utjecati na ženinu odluku o odlasku i imati zaštitnički efekt. Spominju i svoje kolege koji se s njima slažu poput Katula koji smatra kako upravo radno okruženje može biti važan izvor samopouzdanja i prilika da napusti svoju opasnu situaciju, te Rothman-a, Hathaway-a i Stidsen-a i de Vries-a koji kažu kako posao žrtvama zlostavljanja može pružiti osjećaj kontrole nad njihovim životima te kako im on može biti vrijedan resurs za bijeg iz nasilnog odnosa (Potter i Banyard, 2011: 515). Hendy i ostali su proučavajući brojna druga istraživanja (Campbell, Rose, Kub, & Nedd, 1998; Farrell, 1996; Moss, Pitula, Campbell, & Halstead, 1997; Pilkington, 2000; Rosen & Stith, 1995) došli do zaključka kako odluka žene žrtve da napusti svojeg partnera je kompleksan proces koji uključuje brojne faze te kako je on pod utjecajem brojnih osobnih i situacijskih faktora (Hendy et al., 2003: 162). Izvještaj WHO-a ukazuje na podatak kako 20-70% zlostavljanih žena nikad nikome nisu priznale zlostavljanja kroz koje prolaze do trenutka dok nisu sudjelovale u nekom istraživanju. Istraživanja su pokazala kako je odlazak iz nasilne veze dugotrajan proces, a ne jednokratni događaj. Većina žena odlazi i vraća se i po nekoliko puta prije donošenja konačne odluke, a taj proces uključuje nekoliko faza – poricanje, okrivljavanje same sebe i dugotrajnu patnju prije nego što žena u konačnici shvati pravu stvarnost zlostavljanja (WHO, 2002: 96). Ono što bi moglo utjecati na ženinu odluku da napusti partnera jest konačna spoznaja da se nasilni partner zapravo nikada i neće promijeniti. Kroz određeni period žena se naučila primat udarce i uvrede, no ukoliko to prijeđe i na njihovu djecu odnosno ukoliko partner postane nasilan i prema djeci žena će se sigurno početi postavljati veoma zaštitnički te bi to mogao biti jedan od ključnih razloga za konačni odlazak od partnera.

Postoji mnogo različitih teorija o nasilju u obitelji, a ovdje će se spomenuti samo neke. Osobe koje su se mnogo bavile istraživanjima i teoretiziranjem nasilja u obitelji su dakako feministkinje. Pod pojmom *feminističke teorije* podrazumijevamo niz teorija. „Tri su osnovne varijante feminističke teorije koje se usredotočuju na ugnjetavanje: psihoanalitički feminizam, radikalni feminizam i socijalistički feminizam. Sve teorije o

ugnjjetavanju roda opisuju situaciju žena kao posljedicu izravnih odnosa moći između muškarca i žena, u kojima muškarci, koji imaju bitne i konkretne interese kontroliranja, iskorištavanja, podvrgavanja i ugnjetavanja žena, učinkovito ostvaruje te interese. Obrazac ugnjetavanja ugrađen je u najdublje i najprodornije oblike organizacije društva, a provodi se pomoću osnovne strukture dominacije, obično nazvane patrijarhatom“ (Ritzer, 1997: 319-320). „Ove teorije su zamijenile tradicionalne teorije koje gledaju nasilje nad ženama uglavnom kao »patologije« ili pojedinačna odstupanja od društvenih normi“ (Medarić, 2011: 28; U: Jasinski, 2001). *Sistemska teorija* vidi društvo kao ogroman sistem sastavljen od velikog broja međusobno povezanih dijelova. Ukoliko tu teoriju pogledamo s aspekta obiteljskog nasilja ono se smatra proizvodom općeg društvenog sustava čiji je jedan od podsustava obitelj. *Teorija resursa* polazi od toga da se svi sustavi u društvu temelje na prijetnji silom. Osoba koja posjeduje moć ima i mogućnost upotrebe sile upravo zahvaljujući resursima koje posjeduje. Tako je i unutar obitelji – muškarac je taj koji ili posjeduje ili smatra da posjeduje resurse te mu to daje opravdanje za prijetnju i korištenje sile. *Biheviorizam i teorija razmjene* usmjeravaju se na individualno ponašanje i interakciju odnosno na povijest nagrada i troškova koji usmjeravaju ljude. Ljudi će nastaviti činiti ona ponašanja za koja su bili nagrađeni, a prestat će raditi ono što se ranije pokazalo skupim. Zlostavljanje u obitelji će se događati kada nasilnik smatra da nasilje koje on čini za njega ima mnogo veće koristi (nagrada) u odnosu na moguće gubitke (troškovi). Ovom teorijom se nastoji objasniti i proces donošenja odluke prije odlaska odnosno vaganje mogućih alternativa. Naime teorija razmjene se bazira i na odnosu moći u društvenim odnosima. Lacey govori o tome kako osoba koja ima moć ima i mogućnost da osigura podčinjenost i neotpornost žrtve. Što je veća moć koju osoba ima to je veća vjerojatnost da će profitirati iz te veze. Zlostavljane žene koje su pokušale napustiti svoje partnere se možda njemu vrate jer su uvidjele da život s njime ipak ima i neke koristi (nagrade) te da su im gubitci (troškovi) samostalnog života previsoki. To ponajviše vrijedi za majke koje nemaju redovite prihode ili su im veoma ograničeni. Upravo zbog nedostatka financijskih sredstava te nemogućnosti samostalne brige za djecu neke žene se odlučuju za neodlazak. Podnošenje zahtjeva za razvod te traženja podjele imovine nekim ženama daje hrabrost za odlazak. To su dvije opcije o kojima žene razmišljaju pritom važući koristi (nagrade) i gubitke (troškove) za svaku od njih (Lacey, 2010: 670-671). Još jedna teorija koja objašnjava zašto žene toliko dugo ostaju sa svojim nasilnicima jest *teorija naučene bespomoćnosti*. Unutra logora zarobljenike se uvjerava kako čuvari imaju potpunu

kontrolu i moć nad njihovim životima. Bruno Bettelheim jedan do preživjelih zarobljenika logora iz drugog svjetskog rata, koji je ujedno i psiholog, jednom prilikom je izjavio kako su u određenom periodu zarobljenici odustali u pokušaju utjecanja na ono što im se događa te su samim time postajali „hodajući leševi“. Nešto slično se događa i s dugotrajnim zlostavljanjem unutar obitelji. Žene počinju biti pasivne, počinju prihvaćati nasilje kao svoju svakodnevnicu bez pokušaja kontroliranja situacije i bez pokušaja bijega. Na temelju neugodnih prethodnih iskustava žena je spoznala da je sva kontrola u rukama partnera, te se to generalizira i na one situacije u kojima postoji mogućnost bijega čime se zapravo žena drži u klopci. Za osjećanje bespomoćnosti nije važno da li zaista postoji kontrola nad događajima, već kakva je percepcija odnosno vjerovanja i očekivanja o tome. Ova teorija je nastala kao kritika na teorije koje su smatrale da žena ostaje u nasilnoj vezi jer je mazohist. Hendy i drugi govore o tome kako odluka žene da ostane u nasilnoj vezi se može promatrati i kao problem u zdravstvenom ponašanju te kako su se *teorije promicanja zdravlja* pokazale korisnim u razumijevanju procesa donošenja odluke o ostanku ili odlasku iz nasilne veze (Hendy et al., 2003: 162). „Na primjer *transteorijski model* razvijen da se objasni prestanak pušenja također se može primijeniti na odluku žena da napusti nasilnog partnera, s fazama koje uključuju razmišljanje (o prestanku pušenja/o odlasku), poduzimanje određenih akcija, poništavanje odluke i održavanje promjene ponašanja (Daniels & Murphy, 1997; Lerner & Kennedy, 2000; Peled, Eisikovits, Enosh, & Winstok, 2000; Prochaska, DiClemente, & Norcross, 1992; Russell & Uhlemann, 1994). Faze transteorijskog modela nam govore kako je individui potrebno neko vrijeme da promotri troškove i koristi ostajanja i odlaska u nasilnoj vezi prije nego što poduzme neke konkretne korake za odlazak od partnera. Hendy i drugi su u svom radu spomenuli još dvije teorije – teorija traumatskog povezivanja⁴ i teorija ulaganja kojima se nastoji objasniti odluka žene o ostanku ili odlasku. *Teorija traumatskog povezivanja* se temelji na snažnoj emocionalnoj vezi između žrtve i njezinog zlostavljača (ranije spomenuti Stockholmski sindrom). Istraživači koju podupiru ovu teoriju poput Bringle & Bagby, Cascardi & O'Leary, Dutton & Painter te mnogi drugi na temelju svojih istraživanja su spoznali kako žene koje imaju nisko samopouzdanje, koje su jako vezane za svoje partnere, koje sebe krive za nasilje koje proživljavaju te one koje se boje da neće moći pronaći drugog partnera su te koje neradu napuštaju nasilnog partnera, a ta odluka im je još više otežana ukoliko smatraju da nemaju potporu obitelji i prijatelja (Hendy et al.,

⁴ Izvorno: Traumatic Bonding Theory

2003: 163). Prema *teoriji ulaganja* ono što je ključno prilikom donošenja odluke o napuštanje nasilne veze su situacijski faktori (novac, djeca, emocionalna povezanost...). O'Keefe, Pate & Hamilton, Rusbult & Martz te ostali istraživači u svojim radovima navode kako kod žena koje su u braku, koje dijele troškove u kućanstvu, koje osjećaju emocionalnu obavezu prema svojem partneru s kojim imaju zajedničku djecu je mnogo manja vjerojatnost da donesu odluku da napuste nasilnog partnera. Prema ovoj teoriji upravo djeca mogu biti prekretnica u njihovoj odluci. Klasnić napominje važnost *socijalno-ekološke teorije* nasilja koja se temelji na Bronfenbrennerovom ekološkom modelu (prema Bronfenbrenner, 1979) koje su kasnije razvile i Heisse (1998) te Dahlberg i Krug (2002). Ova multidimenzionalna teorija se prema Klasnić razvila kao reakcija na nedostatke dosadašnjih teorija te ona uzroke nasilja nad ženama vidi u kompleksnim obrascima interakcije faktora na različitim razinama. Ovaj model razvrstava čimbenike nasilja u sljedeće četiri razine:

- Razina individue: obuhvaća biološke čimbenike, kao i čimbenike osobne povijesti koji mogu povećati vjerojatnost da će pojedinac postati žrtva ili počinitelj nasilja u obitelji.
- Razina veze: uključuje čimbenike koji povećavaju rizik za pojavu nasilja kao rezultata odnosa s vršnjacima, intimnim partnerom i članovima obitelji. Ova razina uključuje najbliže društvene krugove neke osobe koji oblikuju njeno ponašanje i niz iskustava.
- Razina zajednice: odnosi se na kontekst u kojem se društveni odnosi odvijaju – kao što su, primjerice, škole, radna mjesta i susjedstvo. Na ovoj razini nastoje se identificirati karakteristike ovih okruženja koje su povezane s mogućnošću da će netko postati žrtva ili počinitelj nasilja u intimnoj vezi.
- Razina društva: obuhvaća šire faktore na makro-razini koji utječu na nasilje u intimnim odnosima. To su, primjerice, rodne nejednakosti, vjerski ili kulturni sustavi vrijednosti, društvene norme i ekonomske ili socijalne prilike (Klasnić, 2011: 348).

Nasilje u obitelji ima posljedice na sve članove obitelji, ali i na cjelokupno društvo (porast kriminala, veliki troškovi za policijske, pravosudne, medicinske i druge intervencije...), no ponajviše na samu žrtvu koja se suočava sa razarajućim emocionalnim, fizičkim, ekonomskim i socijalnim učincima. Te razorne posljedice mogu biti vidljive oznake poput tjelesnih ozljeda (hematoma, lomova, iščašenja,

opeklina, unutarnjih povreda, tragova gušenja...), ali mogu biti i nevidljive. To su različite psihičke posljedice poput: poremećaja spavanja i/ili prehrane, zloupotrebe alkohola i/ili opojnih sredstava, osjećaj srama i krivnje, gubitka samopouzdanja, samozanemarivanja, depresivnosti, pokušaja suicida... Mogu se javiti i kronični zdravstveni problemi poput: boli u mišićima, anemije, čestih glavobolja i migrena, respiratornih problema, nesаницe... Uz sve te potencijalne posljedice tijekom zlostavljanja prilikom odlaska od nasilnog partnera se može pojaviti i posttraumatski stresni poremećaj. PTSP je poremećaj prema kojem osoba ponovno proživljava stravičnu traumu kroz sjećanje na stresne događaje (primjerice putem slika, zvukova...) ili kroz snove te pri tome osobu preplavljaju isti oni osjećaji koje je osjetila prilikom prvotne traume (strah, bespomoćnost, užas...). „Trauma nasilja dovodi žrtvu na sučeljavanje licem u lice s ljudskim zlom. Što duže nasilje traje to je više uvrnuta psiha žrtve dok očajnički želi preživjeti tu neljudsku situaciju. PTSP se sastoji od prepoznatljivih simptoma uključujući prekomjernu nadraženost, prisjećanja slika iz prošlosti, disosocijaciju, umor i ograničenu sposobnost za interakciju s okolinom. Mnoge žene koje napuste ciklus nasilja su suočene sa ljutnjom, ogorčenosti i sramom od svoje okoline“ (Dorfman, 2004: 104).

Kako bismo dočarali ozbiljnost situacije nasilja nad ženama iznijet će se neki statistički podaci kako za određene dijelove svijeta tako i za Hrvatsku. Pravi je razmjer nasilja nad ženama veoma teško dokučiti jer se većina nasilnih činova događa unutar obitelji, unutar četiri zida. Tako svjetske statistike prikupljene na temelju velikog broja istraživanja pokazuju da: svakih 10 minuta jedna žena biva izložena tjelesnom zlostavljanju od strane muškaraca, preko 80% nasilja nad ženama vrše njihovi partneri, 45% ubijenih žena su ubili njihovi partneri, 72% žena tvrdi da nasilje traje više godina, 52% žena navodi kako je nasilje svakodnevno (Ajduković i Pavleković, 2000), u prosjeku između 10 i 50% žena iskusilo je neki oblik fizičkog nasilja od partnera, između 12 i 25% žena podvrgnuto je pokušaju ili samom prisilnom seksualnom odnošaju, također od svojih bivših ili sadašnjih partnera, te da rasprostranjenost prisilne prostitucije i trgovine ženama iz godine u godinu raste (Jemrić⁵). Izvještaj WHO-a navodi kako su na temelju istraživanja diljem svijeta došli do podataka kako između 10% i 69% žena tijekom svog života prijavile su fizički napad na njih od strane muških intimnih partnera. Postotak napadnutih žena u posljednjih 12 mjeseci od strane intimnih

⁵ Preuzeto sa Internet stranice <http://www.zinfo.hr/hrvatski/stranice/istrazivanja/nasiljenadzenama/Nasilje.htm>

partnera se kreće od 3% i manje u Australiji, Kanadi i SAD-u do 27% žena u Nikaragvi, 38% žena u Republici Koreji te 52% Palestinskih žena na prostoru Zapadne obale i pojasa Gaze (WHO, 2002: 89). Nedavna istraživanja iz Izraela pokazuju kako 11.2% žena je tijekom svog života bilo fizički napadnuto od strane svojih partnera (Ben-Porat, 2008: 597; U: Eisikovits et al., 2004). Zahvaljujući brojnim istraživanjima u SAD-u imamo i sljedeće podatke: procijenjeno je da 4.8 milijuna silovanja i fizičkog napada godišnje je počinjeno na žene (Stork, 2008: 300), 30% žena u braku ili onih koji žive u kohabitaciji su prijavile nasilje barem jednom u svom životu (Stork, 2008: 300; U: Frieze, Knoble, Wiishburn, & Zomnir, 1980; Tjaden & Thoennes), 25% svih žena prijavile su neki od oblika nasilja počinjenog od strane njihovih partnera (Hattery, 2009: 195; U: Tjaden & Thoennes, 2000)... Prema službenim podacima o obiteljskom nasilju Ministarstva unutarnjih poslova stvarna situacija u Hrvatskoj je sljedeća: „prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji od 2003. godine kada je donesen, svake godine prijavljeno je između 11 500 i 17 500 počinitelja, a broj žrtava takvih djela kreće se između 14 500 i 22 200, od čega su žene žrtve u 64 % do 71 % slučajeva, ovisno o godini. Što se tiče nasilničkog ponašanja u obitelji, prema Kaznenom zakonu (čl.215a), službeni podaci policije pokazuju da je svake godine prijavljeno između 1400 i gotovo 2000 kaznenih djela, pri čemu je oštećeno između 1500 i 2100 osoba, od čega su žene žrtve u 75 % do 80 % slučajeva“ (MUP). Spomenuti broj prijavljenih osoba za kazneno i prekršajno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji unazad nekoliko godina progresivno raste o čemu nam govore podaci o 13 688 osoba u 2007. godine te čak 17 355 osoba u 2010. godini, od čega su 4318 osobe prijavljene za kazneno djelo, a 58 172 osobe prijavljene za prekršajno djelo. Ukoliko pogledamo udio počinitelja nasilje u obitelji prema spolu uvidjet ćemo da je riječ o 83,2% muškaraca i 16,8% žena (Ostroški, 2012: 16-17). Podaci za 2011. godinu nam govore o 875 prijavljenih kaznenih djela za nasilničko ponašanje u obitelji (MUP, 2012.), dok je broj prijavljenih djela za 2012. godinu još manji 622 (MUP, 2013.). To nam govori ili da se smanjio broj nasilja u obitelji (što bi bilo veoma pozitivno) ili se manje žrtva odlučuje prijaviti i progovoriti o nasilju (što je dakako negativno). „Obiteljsko i seksualno nasilje dva su osnovna oblika rodno uvjetovanog nasilja što znači da su u više od 90 % slučajeva žrtve žene. Po broju žena koje su ubijene svake godine, iz podataka policije vidimo da se radi o zabrinjavajućem broju od 22 do 45 žena godišnje. Njihovi sadašnji ili bivši partneri/supruzi bili su počinitelji u 20 % do čak 65 % slučajeva“ (MUP). Galić smatra kako jedno od osnovnih ljudskih prava – pravo na život bez nasilja nije ostvareno te

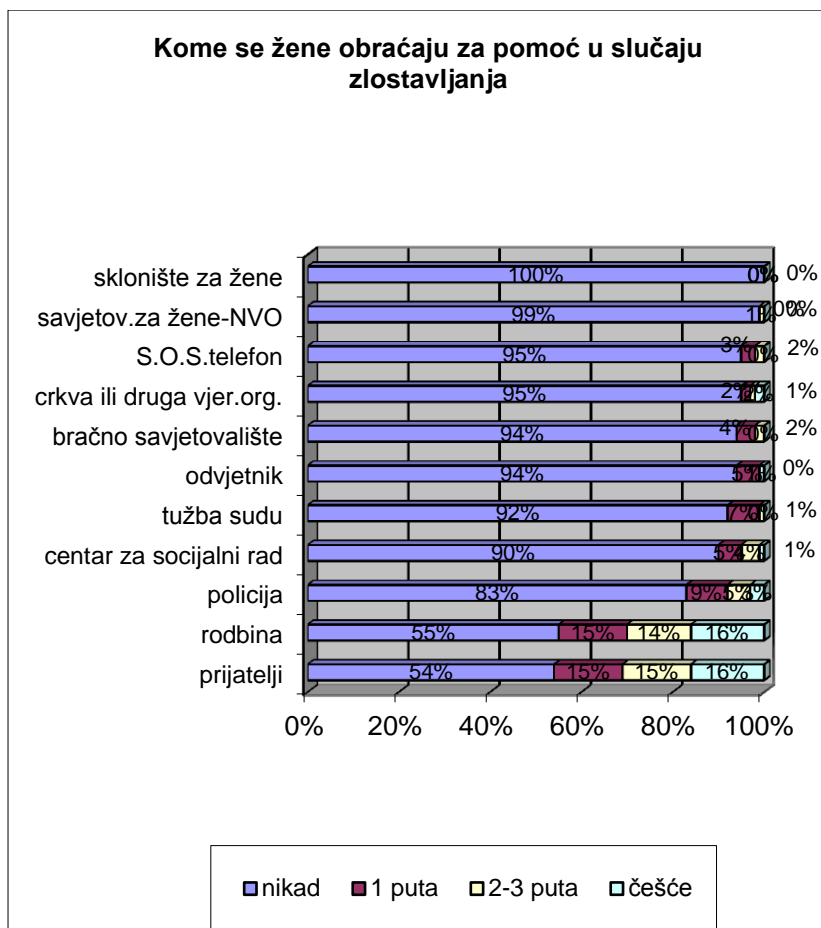
kako ne postoje ni vladine mjere koje bi omogućile njegovo ostvarenje, a pri tome najdrastičniji i najmanje sankcioniran oblik kršenja ženskih prava jest obiteljsko nasilje nad ženama koje se svakodnevno događa (Galić, 2002: 232).

3. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Počeci istraživanja nasilja u obitelji sežu u 60-te godine prošlog stoljeća a bili su usmjereni na nasilje nad djecom. Desetak godina kasnije započinju i istraživanja o nasilju nad ženama upravo zahvaljujući drugom valu feminizma odnosno naporima feministkinja koje su „ukazale na status žena kao problem time što su spol prikazale kao značajnu socijalnu i analitičku kategoriju“ (Medarić, 2011: 28; U: Švab, 1997: 60).

Iako se u posljednjih 40-ak godina broj istraživanja o nasilju nad ženama u svijetu uvelike povećao to se ne može reći i za Hrvatsku. Naime, u Hrvatskoj se tom problemu još uvijek ne posvećuje dovoljno pozornosti te o temama poput odlaska žene od zlostavljača nije pronađeno niti jedno istraživanje. Ovdje ćemo spomenuti dva istraživanja koja se bave nasiljem nad ženama. Istraživanje Diane Otrčak koja je metodom ankete ispitala 976 žena (reprezentativni uzorak žena RH) te istraživanje Radojke Kraljević koja je provela dubinski intervju s 27 žrtva obiteljskog nasilja.

Otrčak u svom istraživanju proučava više aspekta nasilja no ovdje ćemo iznijeti samo neke podatke. 85% ispitanica smatra da je nasilje nad ženama u Hrvatskoj daleko ozbiljniji problem nego što se misli, 87% ih smatra da se žene uglavnom stide progovoriti o nasilju kojem su izložene u vlastitoj obitelji, 78% ispitanica smatra da se zlostavljane žene teško odlučuju za napuštanje nasilnog partnera jer im u našoj zemlji nitko ne jamči fizičku, pravnu i financijsku zaštitu, 91% ispitanica smatra da mjere koje država provodi protiv osoba koje zlostavljaju žene ili djecu su nedovoljne i preblage te 74% njih smatra da raširenost nasilja nad ženama pokazuje da država ne štiti ljudska prava svih svojih državljana. Otrčak je u svom istraživanju došlo i do podatka da je svaka 5 žena u Hrvatskoj barem jednom doživjela zlostavljanje od osobe s kojom je u intimnoj relaciji. Čak 27% ispitanica u aktualnim vezama je doživjelo prijetnju fizičke agresije. Više od polovice rastavljenih žena (54%) doživjelo je da ih tadašnji bračni partner udari rukom (ošamari, pljusne), a svaka je četvrta od njih zlostavljana na ovaj način češće od pet puta (27%). U sadašnjim brakovima ili vezama ovom je zlostavljanju izloženo 17% žena. Svaka druga žena koja je bila žrtva fizičkog zlostavljanja, također je i seksualno zlostavljana (50%). Jedan od najvažnijih nalaza ovog istraživanja je činjenica da žene u najtežim situacijama ili naprosto 'šute i trpe' - čak niti ne pokušavajući od relevantnih društvenih ustanova dobiti pomoć, ili, pak, pomoć i zaštitu traže u svom najužem društvenom krugu – od prijatelja i rodbine (Otrčak, 2003: 18-40).

Izvor: Otrčak Diana (2003) „Interpretacija rezultata istraživanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj“

Klasnić je u svom radu spomenula jedinu nacionalnu studiju o obiteljskom nasilju nad ženama u Republici Hrvatskoj koja je provedena na reprezentativnom uzorku od 976 žena metodom anketa (autorice rada su: Bego Adriana, Benčić Sandra, Nikolić Ristanović Vesna i Dokmanović Mirjana). U toj studiji je utvrđeno da je psihičko nasilje od strane sadašnjeg intimnog partnera doživjelo 27% žena, a od strane bivšeg supruga (dok su još bili u braku) 61% žena; kako je najmanje 29% žena u našoj zemlji doživjelo fizičko zlostavljanje od svojih intimnih partnera te kako je seksualno nasilje barem jednom (a mnoge i više puta) doživjelo 34% žena (Bego et al., 2007 prema Klasnić, 2011: 345).

Istraživanja koje je obuhvatilo 27 žrtva obiteljsko nasilja autorice Kraljević ukazuje nam na sljedeće. Sudionice istraživanja bile su izložene dugogodišnjem nasilju u obitelji te ga je većina doživjela u posljednjih godinu dana. Veći broj sudionica nije odrastao u obitelji u kojoj je bilo prisutno nasilje. Najčešći počinitelj nasilja u obitelji je bio suprug pri čemu je bio pod utjecajem alkohola, a cjelokupnom incidentu su u

velikom broju slučajeva nazočila djeca. Žrtve nasilja imaju višestruke i brojne posljedice nasilja u obitelji, a većina ih je navela kako nisu ništa mogle učiniti da spriječe izbijanje nasilja te ističu nedovoljnu učinkovitost institucija i profesionalaca (u centrima za socijalnu skrb, policiji i pravosuđu) u razumijevanju i borbi protiv obiteljskog nasilja. Osnovni zaključak istraživanja je da je nasilje u obitelji i dalje izražen problem te da postojeći sustav još uvijek nije dovoljno učinkovit u borbi protiv obiteljskog nasilja (Kraljević, 2009: 31-32).

Anderson na temelju svog istraživanja navodi koje su to žene koje trajno napuštaju svog partnera. Kaže kako je život u velikom gradu pozitivno povezan sa vjerojatnošću da žena napusti partnera. Smatra da se to događa jer žene u većim gradovima imaju veću mogućnost pronalaska zaposlenja. Također trajnom odlasku od partnera su sklonije žene koje s partnerom nemaju zajedničku djecu. Što duže žena živi na određenoj lokaciji to je manja vjerojatnost da će otići (više toga ima za izgubiti, primjerice posao i prijatelje) Što je veći ukupni prihod obitelji to je manje vjerojatno da će žena napustiti partnera. No pozitivno povezano s odlaskom je partnerova zloupotreba alkohola i droga. Što je žena duže u vezi s partnerom to je manje vjerojatno da će ga napustiti (Anderson, 2003). Koepsell, Kernic i Holt također u svom radu utvrđuju koji su to faktori koji utječu na odlazak žene od partnera nasilnika. Žene koje su uspješno stupile u kontakt s nekom od udruga koje pomažu zlostavljanim ženama će vjerojatnije napustiti partnera. Koepsell i ostale su uvidjele kako na odluku da li će žena napustiti partnera ne utječe rasa, edukacija, zaposlenje, prihodi te broj djece no ustanovile su kako je mlađa dob žene značajan prediktor odlaska iz nasilne veze. One su dobile iste rezultate kao i Anderson u pogledu pozitivne povezanosti odlaska i zloupotrebe alkohola kod partnera. Mnogo je veća vjerojatnost da će žena napustiti partnera ako je već ranije odlazila. Žene koje su napustile partnera su manje sklone problemima s alkoholom, ali su za vrijeme provođenja intervjua bile depresivnije i lošijeg fizičkog zdravlja u odnosu na žene koje nisu napustile partnera (Koepsell, Kernic i Holt, 2006). „Johnson smatra kako je ozbiljnost zlostavljanja samo jedan od mnogih faktora koji žene uzimaju u obzir pri njihovoj odluci da odu, te kako za žene s malo novaca i vještina može biti presudno da beneficije uzdržavanja koju pruža partner njoj i njenoj djeci može prevagnuti protiv odlaska“ (Koepsell, Kernic i Holt, 2006: 144; U: Johnson, 1992). Hendy i ostali na temelju istraživanja su došli do podataka da je odluka o odlasku od partnera povezana sa strahom od povreda, potrebama za djecu, slabom socijalnom podrškom i marginalno s više brige oko financijskih problema. Odluka da

ostane sa partnerom je povezana sa strahom od osamljenosti. Razlika nije postojala između žena koja su se odlučile napustiti partnera i onih koje su odlučile ostati s njim u pogledu nade da će se stvari promijeniti (Hendy et al., 2003: 169). Jategaonkar i Ponice na temelju svog istraživanja ukazuju kako zdravstveni problemi predstavljaju barijeru za ženin odlazak. Žene koje su pretrpjele različite oblike nasilja su opisale same sebe kao izgubljene, emocionalno iscrpljene te bez identiteta. Rezultati istraživanja pružaju dokaze kako su zdravstvene posljedice nasilja barijera za napuštanje nasilne veze te pokušaj traženja sigurnog kućanstva (Jategaonkar i Ponice, 2011: 40-48). Stork navodi kako nakon nekoliko pokušaja da zaustavi i spriječi nasilje žene odlučuju potražiti pomoć sklonište jer se boje za svoje živote i za svoju sigurnost, za sigurnost svoje djece ili su jednostavno već umorne od neizvjesnosti kada će se nasilje dogoditi te od svakodnevnog suočavanja sa strahom te dolaze do točke gdje shvaćaju da im je potreban predah. Od 25 žena s koliko je provela intervju sedam žena je izjavilo kako je potražilo pomoć skloništa radi predaha, šest žena je osjećalo očaj, strah ili su primile prijetnje ozljedama ili smrću te nisu imale gdje drugdje otići, pet ih je prepoznalo priliku da počnu iz početka ili nauče partnera lekciju, pet ih je osjećalo pritisak od strane drugih da odu u sklonište, i jedna je bila odlučna u namjeri da prekine nasilnu vezu i odlazak u sklonište je bila prilika za to (Stork, 2008: 318-319).

4. METODOLOGIJA

Kao prikladna metoda za provođenje ovog istraživanja izabran je polustrukturirani intervju. Intervju je specijalni oblik razgovora koje se vodi s točno određenom svrhom. Svrha provedenih intervjuja bila je saznati kako izgleda proces odlaska žene od nasilnog partnera, što tome sve prethodi te kakav je njihov život nakon odlaska. Kako bismo utvrdili postoji li podudaranja u iskustvima žena unaprijed smo odredili da ćemo provesti minimalno desetak intervjuja.

Kontaktirali smo nekoliko sigurnih kuća kako bi naš uzorak žena bio što različitiji. Razdoblje između prvog kontakta sa sigurnim kućama i krajnjeg provođenja intervjuja trajalo je nekoliko mjeseci. Naime, za početak je bilo potrebno objasniti djelatnicama sigurnih kuća ciljeve te svrhu istraživanja i način njegova provođenja. Nakon toga je bilo potrebno da one pronađu žene koje bi bile spremne ispričati svoju priču. Na koncu je slijedio dogovor oko samog termina intervjuja koji bi svima odgovarao. Jedan od prvih skloništa koje smo kontaktirali je Centar za žene Adela iz Siska. Oni su bili spremni organizirati provođenje intervjuja, no na žalost niti jedna od žena nije željela sudjelovati u ovom istraživanju. Kontaktirali smo i Sigurnu kuću Vukovarsko-srijemske županije koja je organizirana od strane udruge B.a.B.e., ali smo odustali od provođenja intervjuja u Slavoniji zbog financijskih troškova. U konačnici smo proveli intervjuje u tri grada – u Bjelovaru (u Udruzi za zaštitu žena i djece žrtava obiteljskog nasilja Iris 4 žene), Karlovcu (u Ženskoj grupi Karlovac Korak 3 žene) i Zagrebu (u Autonomnoj ženskoj kući Zagreb 8 žena). Intervjui su se provodili od 10. do 25. svibnja 2012. godine u prostorijama koje su organizirale navedene udruge.

Prije provođenja intervjuja, u skladu s propisima Odsjeka za sociologiju, zatraženo je odobrenje za provođenje istraživanja od strane etičkog povjerenstva. Osim samog cilja, svrhe te načina provođenja intervjuja objašnjen je i način zaštite podataka budućih ispitanica. Etičko povjerenstvo složilo se sa svime navedenim te su dopustili provođenje istraživanja.

Od 15 intervjuiranih žena 3 su bile mlađe od 30 godina, 5 ih je bilo u rasponu 30 – 35 godina, 6 u rasponu 36 – 40 godina te je jedna bila starija od 40 godina. Najmlađa intervjuirana žena je imala 23 godine, a najstarija 47 godina. Od 15 žena njih 5 je odraslo u većim gradovima u Hrvatskoj, 4 u manjim gradovima, a 6 žena je odraslo na selu. Ako pogledamo po regijama Hrvatske 4 žene dolaze iz središnje Hrvatske, 3 iz Bilogore i Podravine, 3 iz Pokuplja, 2 iz sjeverne Hrvatske, 2 iz istočne Hrvatske te

jedna s područja Korduna. Što se tiče obrazovanja najviše žena ima završenu srednju strukovnu školu (njih 8), velik broj njih ima završenu samo osnovnu školu (njih 6), a svega jedna žena ima završen fakultet.

Neposredno prije početka intervjua ženama je objašnjena svrha istraživanja, kako će se sačuvati njihova anonimnost i tajnost podataka te kako u bilo kojem trenutku mogu odbiti nastaviti intervju ili odgovoriti na određeno pitanje (što je učinila samo jedna žena na samo jednom pitanju). S obzirom da smo koristili polustrukturirani intervju pitanja nisu bila strogo određena. Ženama su bila postavljena 4 temeljna pitanja (Možete li mi ispričati kako je izgledala veza s Vašim partnerom?; Možete li mi opisati kako je izgledao Vaš odlazak od partnera?; Kako biste opisali Vašu trenutnu situaciju u Sigurnoj kući?; te Kada razmišljate o budućnosti gdje se vidite?). Većina žena je na ta pitanja odgovarala poprilično šturo te su im bila postavljena potpitanja. Iako se to nije od njih zahtijevalo, velik broj žena je navodilo primjere zlostavljanja odnosno događaje koje su prethodili njihovom odlasku te je većina detaljno opisala sam odlazak. Najkraći intervju je trajao 20-ak minuta, a najduži gotovo 2 sata.

Kako bi analiziranje intervjua bilo olakšano razgovori sa ženama su bili snimani, te kasnije transkribirani. Prilikom interpretacije rezultata koja slijedi navedeni su i dijelovi intervjua. Kako bi se sačuvala anonimnost naših ispitanica njihova imena su izmijenjena te su upotrijebljena najčešće korištena imena u Hrvatskoj. Navedena dob intervjuiranih žena ostala je neizmijenjena.

5. INTERPRETACIJA REZULTATA

Iako je fokus našeg istraživanja bio odlazak žena od njihovih nasilnih partnera, istraživanje ne bi bilo potpuno bez da je utvrđeno što je sve prethodilo tom odlasku te je stoga analiza time i započeta. S obzirom da su neke od ispitanica živjele u kohabitaciji, a neke u bračnoj zajednici koristit će se pojam intimni odnos⁶. Sve žene su u nekom periodu živjele sa svojim nasilnim partnerima (neke su živjele gotovo od samog početka veze, neke nakon što su bili godinu-dvije zajedno u vezi, a neke su počele živjeti s partnerom nakon vjenčanja i/ili nakon što se rodilo zajedničko dijete). Ako bismo računali prosjek koliko su dugo žene bile u intimnom odnosu sa svojim partnerom, dobili bismo prosjek od približno 11 i pol godina. Sedam žena je bilo kraće od prosjeka u intimnom odnosu s partnerom, a osam duže. Najkraći intimni odnos između ispitanice i njenog nasilnog partnera je trajao 6 mjeseci, a najduži 28 godina. Samo upoznavanje s partnerom odnosno „hodanje“ prije nekog sljedećeg koraka (braka i/ili zajednički život) je najčešće trajalo do godine dana. Samo dvije ispitanice su bile u vezi sa svojim budućim partnerom dvije – tri godine.⁷

Početak nasilja

„U početku je toliko romantičan, toliko divan, krasan, ono slatkorječiv, pažljiv, ono džentlmen, ono bečka škola doslovno. Ni po čemu, a dapače i roditelji isto... čista, hm... čista gluma onako uvježbana gluma. I onda kad sam se udala onda to počinje sve polako ić svojim tokom.“

Iva, 36 godina

Prilikom istraživanja nasilja nad ženama jedan od bitnih nalaza je utvrditi kada je prvi put započelo s zlostavljanjem. Na temelju našeg uzorka od 15 ispitanica dobili smo sljedeće kategorije: nasilje započelo u vezi (5 žena), nasilje započelo kada su počeli živjeti skupa i/ili se vjenčali (5 žena), nasilje započelo s rođenjem prvog djeteta (4 žene), nasilje započelo u nekom periodu u braku (2 žene). Na temelju našeg uzorka možemo primijetiti kako nasilje može početi u bilo kojem periodu partnerskog odnosa. No isto tako primjećujemo kako velik broj nasilja započinje s nekim značajnim

⁶ Pod pojmom intiman odnos u ovom radu ne podrazumijevamo samo seksualan odnos između dviju osoba, već intimnu vezu između muškarca i žene bez obzira radi li se o bračnoj zajednici, kohabitaciji ili samo razdoblju dok su bili zajedno u vezi.

⁷ Prilikom svakog podnaslova u ovom poglavlju svaki od rezultata istraživanja biti će popraćen s jednim citatom ili više njih u kojima su vidljivi određeni oblici ponašanja (pr. neki oblici nasilja koje su žene preživjele, načini na koje su se sukobljavale s partnerom, načini odlaska od partnera...).

dogadjajem u partnerskom odnosu (vjenčanje, rođenje djeteta) čime nasilnik počinje razmišljati da je sada ženu „zarobio“, da je ona sad njega i sukladno tome s njom može činiti što ga je volja.

„I tako smo se upoznali i onda je došao kod mene. I normalno ono kao cura i dečko. Bili smo ono vjeran jedan drugom i tako jedno za drugim ono kak se parovi stalno slažu. I sve je to funkcioniralo dok se nije prvo dijete, ovaj, rodilo. ... Onda je to sve krenulo nešto nizbrdo. On je bio, ja ne znam... Ja sam to shvatila kao da je on neku ljubav izgubio jer ja sam djetetu davala ljubav. Nisam ja više mogla toliko se posvećivati njemu.“

Nika, 37 godina

„Pa počelo je sa vrijeđanjem. Hmm, glupača, tvoji su..., tvoja rodbina svi ste koma, kao mi smo gospoda a vi ste svi klošari, vi ste koma. Takvo nekakvo podcjenjivanje. Onda me je on prvi put ošamario nakon par mjeseci. Pa sam ja ono ostane čovjek ono zatečen, ne mogu vjerovat. Međutim nakon, si na žalost dozvoli, čovjek si dozvoli da se te granice pomaknu. Onda kad me, ne znam, dva tjedna poslije toga drugi put ošamario više mi nije bilo toliko strašno. I tako sam s vremenom pomicala granice. Znači stvari su mi prestale biti strašne. Onda me znao ovaj hmm... šamarat, hmm... znao me bacit na pod, ono oborit, srušit, lupat glavom o parket. Hmm..., nabio je sa svojom glavom u moju glavu. Lupao me pod rebra, po... ovak di se ne vidi.“

Ivana, 39 godina

Žene u našem uzorku pretrpjele su sve oblike nasilja: fizičko (14 žena), psihičko (svih 15 žena), ekonomsko (13 žena), seksualno (2 žene⁸). Kako bismo uvidjeli koliko je zapravo široka paleta oblika nasilja koje su preživjele naše ispitanice navest ćemo ih sve (ukoliko je više od trećine žena iz našeg uzorka doživjelo određeni oblik nasilja navesti će se i njihov broj).

⁸ Prije intervjua i nakon njega razgovarali smo s djelatnicama sigurnih kuća. Upitali smo ih da nam kažu (bez navođenja imena) koliko je intervjuiranih žena doživjelo seksualno zlostavljanje. Nisu nam rekle točan broj ali su se izjasnile kako je veći od podatka do kojeg smo mi došli. Time se može zaključiti kako žene seksualno zlostavljanje u braku ili nisu doživjele kao zlostavljanje ili se tog oblika zlostavljanja najviše srama te ga prekrivaju.

Fizičko nasilje

Oblici fizičkog nasilja koje su doživjele žene u našem uzorku:

- šamaranje / udaranje (14 žena)
- pokušaj ubojstva (5 žena)
- udario ju je / istukao ju je za vrijeme trudnoće (5 žena)
- tjeranje od kuće
- udarci ukoliko je branila djecu od nasilja
- preseljenje u neadekvatan prostor bez struje, vode i grijanja (iako je za to imao dovoljno financijskih sredstava)

„On je mene tukao cijelo vrijeme. Pa ja sam bila stalno crna. ... Jedan put ne skuham dobro, drugi put ne skuham dobro, treći put, pa tu nešto već ne štima. Svaki put šus. Pa ja sam stalno bila crna. I djeca su to gledala.“

„To nikada ne budem zaboravila. I rekao mi je: 'Sad ću tući gdje se ne vidi.' Veli: 'Šta si u petak razgovarala? S kim si to razgovarala četiri sata na mobitel?' Ja nisam stigla reći riječ. Riječ nisam stigla. On je zaključao vrata.“

„I on veli: 'Šta gledaš? Jedi!' Dere se na mene i opsuje me nešto gadno. Velim: 'Ne mogu.' I ovak sam ruke kak sam stavila tak su ruke ostale ukočene moje. ... On veli: 'Šta? Šta ne možeš? Šta opet fantaziraš? Opet si se ukočila. Sad fantaziraš opet.' Reko: 'Ti pomakni moju ruku. Ne mogu.' Ja sam se počela plakati i počele su suze u tanjur teći. I on dojde i on meni par žlica metne u usta i onda mi je glavu i nabil mi ju je. 'Srći juhu iz tanjura!' Šta vi mislite? Suza suzu lije, ja svoje suze jedem iz tanjura i tu juhu srćem i ide meni van.“

Petra, 47 godina

„Digao je nož na mene. Htio me je sa nožem ubiti ovaj pa je curica vrisnula. Bio je mrtav hladan, nije ni trepnuo. U tom trenutku ništa. Jedino ga je taj vrisak ga je trgnuo a moglo je biti kobno, jel.“

Ana, rane tridesete

„On inače ima stav. Znači dan danas ima jedan stav u životu da su žene bića nižeg roda, da smo sve promiskuitetne, da smo bezvrijedne, da nas treba izmlatit, to onak generalno. Tak da je on puno mlatio i svoju mamu. ... Jedan dan je ona bila na tapeti, drugi dan ja.

Ivana, 39 godina

„Kao ideja je bila nekakva kao život u prirodi, nekakvo eko nešto i mislim meni je to bilo onako kao ideja OK, ali nisam ni slutila u šta će se to u biti pretvorit. Kupio je nekakvo zemljište, sklepaio je nekakvu doslovce drvenu baraku od drvenih dasaka tri puta tri metra dok sam ja bila u bolnici znači tih par dana. I direktno iz bolnice me odvezao tamo. Znači više se uopće nismo vraćali u taj stan. Hmm... Nismo imali vodu, nismo imali struju, nismo imali... ništa nismo imali. Bila je zima i ono uvjeti su bili katastrofa. ... Miševa je bilo unutra. Ono dva puta je zmija ušla i tak, ono to je... Mislim hladno je bilo, ono. Po noći se ono voda smrznla u čaši. Imali smo samo tu jednu malu žaruljicu koju je on spojio na akumulator pa je to mijenjao na auto.“

„U toj trećoj trudnoći, hmm... bila je jedna prilika kada me rukama i nogama tukao. Bila sam trudna dva ili tri mjeseca sa trećim djetetom pred ovo dvoje djece. Ja sam ga uvijek molila: „Molim te nemoj pred djecom. Nemoj da djeca to gledaju. Ono, izadi van ako trebaš nešto riješiti, raščistit sa mnom.“ Ovoga on je reko: „Ne. Baš treba bit pred djecom. Djeca trebaju vidjet kakva si ti, kako treba postupat s tobom.“

Lea, 33 godine

Psihičko nasilje

Oblici psihičkog nasilja koje su doživjele žene u našem uzorku:

- vrijeđanje (14 žena)
- omalovažavanje (13 žena)
- postupno odvajanje od obitelji i prijatelja tzv. socijalna izolacija (11 žena)
- prijetnje ubojstvom nje i / ili djece (10 žena)
- pretjerana ljubomora (7 žena)
- provjeravanje mobitelom (5 žena)
- napadaji da ga vara (5 žena)
- ne smije nikuda ići (5 žena)
- prigovaranje oko hrane i kuhanja

- prijetnje nasiljem
- provjeravanje gdje je i što radi
- vrijeđanje njezine obitelji
- ne dopušta joj da govori što želi; nije smjela imati svoje mišljenje
- tvrdnje da djeca nisu njegova, nije ih htio priznati
- podcjenjivanje nje i njezinog rada
- zabrane (primjerice gledanja televizije)
- prijetnje vlastitim ubojstvom
- naglašavanje koliko je on bolji od nje
- određivanje svega (primjerice što će se jesti, što će se kupiti...); ona nije smjela oko ničega odlučivati
- postupno zabranjivao kontakte s djecom
- optuživanje da je htjela ubiti njihovo nerođeno dijete
- tražio da potpiše da se odriče prava nad djecom

„On je mene u četiri zida stavio. Nitko u našu kuću nije smjeo. Ja sam morala od ponedjeljka do petka raditi ko konj, da bi petak, subotu i nedjelju ja morala ići, morala ići, s njim na ribičiju. ... Odvojio me od svih. Kad me netko zvao, a kad je došao s posla pitao je jel te tko zvao na telefon, jesi s kim razgovarala na mobitel. To su mu bile prve riječi. Nije rekao ni dobar dan.“

Petra, 47 godina

„Mjesecima se prijetio da će me ubiti. Sve četvero nas spremio u sanduke limene. Da će mi probosti ruku, pa me ubiti kao moj otac majku. To je mjesecima govorio tak i stalno pio. I da ne spavam po noći. Da on na mom mjestu ne bi spavo po noći.“

Ana, rane tridesete

„Uspio me odvojiti od svih. Nevjerojatno na koju foru me uspio odvajati. Lagano, polagano čak i od ove bližnje familije koju volim odvojio me tako da mi je on pričao za njih, nemam pojma, da... da su oni bili kod njega da oni mene mrze, da su mu svašta rekli za mene, za bla bla bla... Lagao je.“

Dora, 35 godina

„Ja sam pričala tri jezika i ja sam njemački i talijanski zaboravila. Koristim se samo engleskim. Te godine braka, ono. Uspio me spustit na takvo dno da nisam više bila sigurna u banci dal se ja dobro potpisujem to svoje ime i prezime il sam nešto krivo, mislim.

Mia, 38 godina

„Evo najzadnji primjer za to je recimo da naše dijete imalo zadaću iz prirode prošle godine gdje se učila uža i šira obitelj pa je ovaj trebala napisat kada se... što je uža obitelj a što je šira obitelj i u kojem prigodama se susrećeš sa svojom širom obitelji. I ona se počela... Ona je odličan učenik. Ono bez problema, savjesna. Ona se počela plakat jer ovaj se mi ni sa kim ne srećemo. Ona zna svoju obitelj. Nije sad baš da ne zna, al nije... Nije da ne pozna te sve ljude, al se mi ni sa kim. Nitko nam ne dolazi i mi nigdje ne idemo.“

Ivana, 39 godina

„U trudnoći sa šamarom i u biti to fizičko nije toliko koliko to psihičko kad ne znam.. Kad sam prepoznavala po koracima kakve je volje i kako će nastupit. Hmm... prvo ja, pa onda djeca uvijek znači prvo na mene sve, ne znam, cjelodnevni dan koji ne provodimo skupa čuo sam ovo, reko on ovo, vidi kakvo ti je suđe jutros ostalo neoprano, ne vrijediš ništa, ne brineš se ništa kako ćeš djecu odgojit zato što si i ti tako odgajana i onda krene na djecu. Ovakve ste, životinje ste, niste normalne, nenormalne ste... Vrijeđanje i u biti ono čega sam se ja najviše bojala je to taj njegov korak. Točno sam znala kako maršira i kakva će reakcija nastat. Evo to mi je bilo samo osluškivanje koraka kad on dolazi, kad se pojavljuje.“

Iva, 36 godina

Ekonomsko nasilje

Oblici ekonomskog nasilja koje su doživjele žene u našem uzorku:

- zabrana zapošljavanja (5 žena)
- zabrana raspolaganja osobnim prihodima stečenog osobnim radom (oduzimanje njenog zarađenog novca) (5 žena)
- skrivanje zajedničkog novca
- odlučivanje kada i što se smije kupiti (kao dokaz morale predočiti račun)
- uništavanje njene imovine

- odbijao se zaposliti
- uskraćivanje sredstva za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci
- prodavanje njene imovine
- zahtijevanje da se njezinom plaćom plaćaju zajednički računi
- zahtijevanje da se opravda svaki sitni trošak
- trošenje zajedničkog novca na ogromne količine alkohola po kafićima
- nedobivanje plaće za rad u zajedničkom poslovnom objektu
- zabrana daljnjeg školovanja
- uskraćivanje sredstva za njezinu prehranu (na poslu)
- neplaćanje alimentacije

„Ona je htjela me zaposliti. I drugi ljudi. Al on je reko da ne, da ja kurva nisam za iti u radne odnose, da ću ja raditi gluposti i ovo i ono. I nije mi dao, dozvolio.“

Lucija, kasne tridesete

„Uvijek su se mojoj plaćom prvo plaćale režije, krediti tak da meni ništa ne ostane jer je on reko da žene nisu za novac, da žene ne znaju raspolagat s novcem, da žene... da ženu novac pokvari. Znači njegov novac je bio... Moj novac je bio njegovo novac, a njegov novac je bio samo njegov novac. Ja sam trebalo ono tako reć za uloške pitat dal mogu ja ić kupit uloške. Uredno sam trebala račun ostavljat doma od toga šta sam kupila. ... U stvari, ja sam uvijek imala veću plaću od njega. I uvijek se je, velim, sve plaćalo krediti, sve. Al uvijek je to bilo kao to ja nisam. To je kao sve on jer je on raspolagao novcem. On je plaćao znači on je kupio.“

Mia, 38 godina

„Ja sam htjela srednju školu završit prvo al mi je on branio. Zato sam i prestala ić u školu. Zato što je pričao da ga ja varam, da tko zna šta radim i tako. I onda sam prestala da ne bi bilo zbog toga svađa. Jer bi bilo glupo i ono razmišljala sam onda ak ću provest s njim čitav život šta sad.“

Marta, 23 godine

„I onda mi je oduzeo karticu na kojoj sam primala plaću. Nisam imala novaca. Ono, uglavnom ponedjeljkom, utorkom znao mi je dat 20, 50 kuna da imam za gablec za cijeli tjedan i kavu, cigarete. Hmm... Ni u čemu nisam odlučivala. Nisam smjela ići u dućan.“

Iva, 36 godina

Seksualno nasilje

Oblik seksualnog nasilja koje su doživjele žene u našem uzorku:

- silovanje

„Mi nismo izlazili. U stvari ja nisam izlazila jer je njega bilo sram ić sa mnom. I jednom je on reko kao mora doć sa ženom na nekakvu feštu jer idu sva sa posla i mora dovest mene. I uglavnom, znam da sam ja obukla traperice, potkošulju usku, imala sam 58 kila, neke visoke one platformice sam obukla. I on je mene stavio da stojim pored jednog stupa jer je to u potkrovlju bila fešta, da tu stojim. I ja sam držala čašu sa bambusom al nisam smjela pit. To je ono klasika. Ja ne smijem piti. Al je on popio tu čašu i meni je dao uredno praznu. I ja sam tu stajala tak i kao mi idemo doma. Meni je to bilo normalno opet. Ja tu stojim ko kip jer je to njegova želja i meni zapovijed i gotovo. ... Da bi mi odlazili doma i njegovi svi kolege s posla prokomentiraju: 'Ti odi al ostavi ženu ovdje. Tebe ne trebamo.' Ja sam znala kaj će sad bit. Samo sam molila Boga ono nemoj me opet po faci jer nakon takve izjave kad netko njegov nekaj prokomentira ja sam bila kriva jer sam mu ja davala nekakvog povoda za to. Gdje smo mi silazili niz stepenice dolje i odmah on je počeo: 'Jebo ti bog mater.', i takve stvari. Nema mi goreg nego onda iživljavanje u seksu na meni, ono. To je onda bilo ono. Uf. Ja sam znala od samog početka da je to silovanje jer ako ti kažeš ne. Mislím desilo se situacija di sam ja izgubila svijest di mi je s glavom udarao po zidu i takve stvari. Na kraju za ništa takvog nije optužen.“

Mia, 38 godina

Možemo primijetiti kako su svi oblici nasilja zapravo povezani i isprepleteni. Iako nije primijećeno podudaranje pojedinih kategorija vidimo kako su zapravo gotovo sve žene doživjele neki od oblika i fizičkog i psihičkog i ekonomskog nasilja. Muškarci nastoje kontrolirati svoje partnerice, a nasilje pri tome predstavlja samo jedan od oblika kontrole. Osim što nastoji u potpunosti ograničiti njezina financijska sredstva nastoje je udaljiti od njezine obitelji i prijatelja kako bi ona u potpunosti postala ovisna o njemu.

Takvim postupcima muškarci naglašavaju kolika je njihova moć u tom odnosu.

„On je 28 godina nadamnom imao neki... ja sam bila njegov predmet vlasništva. ... Imao je neku moć i sva šta je on rekao ja sam njemu vjerovala. Ja sam bila kao njegova robinja.“

Petra, 47 godina

„Doslovce borba za nadmoć. Zna da nije u pravu, al će bit onako kako si je on zamislio.“

Lara, 38 godina

„On je veoma fizički, veoma privlačan. To je u biti ono šta je mene privuklo. Fizički je veoma privlačan i manipulator, ono. Koliko puta me uvjeravao "da si ti drukčija, da si ti ponašaš tako, tako i tako ja ne bi ovako", pa simte tamte. Mislim, svi oni igraju na tu kartu da u biti prebacuju krivicu na ženu. Zato im mi sve tako dugo ostajemo.“

Helena, 27 godina

Kao što smo već napomenuli stručnjaci govore o spirali nasilje (Walkerov ciklus nasilja) u kojoj se izmjenjuju tri faze: faza stvaranja tenzija, nasilna faza i faza „medenog mjeseca“. Veliki broj naših ispitanica je iskusio upravo te faze. Iako nije svaka od njih tako opisivale faze nasilje 11 naših žena je izjavilo kako je nasilje bilo više–manje kontinuirano te progresivno. Osim što su se razdoblja „mira“ sve više skraćivala sam intenzitet nasilja je bio sve jači. Nekoliko žena je izjavilo da nasilje nije bilo bez prestanka već „samo“ povremeno. Jedan od razloga tome je na primjer što joj je partner često izbivao zbog posla, ili na primjer njezino suzdržavanje odnosno kada je ona šutjela i trpjela. Svega dvije žene su rekle kako su za vrijeme života s partnerom imale kratka razdoblja prekida nasilja, dok je jedna žena najgore oblike nasilja iskusila s početkom braka. Uobičajenija je situacija bila da se ulaskom u brak nasilje povećalo (ako je s nasiljem počelo prije ulaska u brak/zajednički život). Prilikom opisa nasilja koje su proživljavale žene su koristile pojmove poput tortura, životu u ratu...

„Imao je razdoblja kad je bio OK, da. To su bila jako kratka i mala razdoblja. A to je obično bilo u stvari kad bi ja šutila, trpila njegovo zlostavljanje i to sve.“

Dora, 35 godina

„Kad razmišljam o cijeloj toj situaciji išlo je jedno po jedno. Zastrasivanje pa onda kad je videl da sam ja... da hoću otići onda je on opet bio kao par dana dobar. Mi se volimo, pa ja te obožavam, znaš da je ne mogu živjet bez tebe pa sve će bit kak ti hoćeš. I onda opet kad se ja malo popustim, opet on ono po starom. Masnice i to to mi je već bilo, kak da kažem, pod normalno. Kad sam ja došla na Centar prvi put prijavit sve što se desilo onda sam dobila jedan papir šta se smatra zlostavljanjem. I, ono, ja sam se počela smijati. I sad gospodin koji je sjedio mislio je da ne razumijem to što je bilo podcrtano. Ja ne, ovo je moj život. Ja ne znam za drugačije nego za to. Sve što je navedeno. Ne više manje nego sve.“

Mia, 38 godina

„Prvi dan dođe recimo pod navodnicima normalan. Normalan di ode samo spavat. Nema apsolutno ničega. Drugi dan već počinje ovoga verbalno onako. U biti se niti ne otriježni do jutra a već se počinje drugi dan natakat. Taj treći dan je znači uvijek bio kritičan što se tiče baš nasilja.“

Lara, 38 godina

„To Vam se sve, ta razdoblja se sve više skraćivala. Recimo prvo je bilo ono kao svaki dva mjeseca je bio ono neki veliki problem ovaj - tuča ili ne znam šta sve ne. I onda je to na kraju spalo na dva tjedna. Taj krug to Vam se suzuje. To postoje ta razdoblja tako zvanog mira, ali nema tu mira. To je stalno iščekivanje. Ko da u ratu živite. Šta će biti sljedeće i šta će biti okidač. Ovaj, to se sve više smanjuje. Na kraju je došlo na dva tjedna.“

Helena, 27 godina

Nasilje i poroci

Iako mnogi povezuju zlostavljanje u obitelji s alkoholom o čemu svjedoči i mit o nasilju da su zloupotreba alkohola i droge glavni uzroci nasilja nad ženama, u našem uzorku to se nije potvrdilo. Kod svega dvije žene konzumacija alkohola je bila povezana s nasiljem koje su proživljavale. Jednu ženu partner nikada nije udario trijezan, a partner jedne od žena nikada niti nije konzumirao alkohol. To nas dovodi do zaključka da se kod većine žena iz našeg uzorka zlostavljanje odvijalo dok je partner bio pijan, ali i dok je bio trijezan. Jedna od žena je izjavila kako je nasilje u početku bilo povezano s alkoholom, no kako se s vremenom on oslobodio te ju je počeo zlostavljati i

dok je bio trijezan. Više žena je izjavilo kako iako nije konzumacija alkohola povezana s tim da li će ili neće biti zlostavljana povezan je intenzitet nasilja. Naime, konzumacijom alkohola muškarci su postajali agresivniji. Događalo se da dok je partner trijezan uglavnom je zastupljeno psihičko zlostavljanje, a nakon što popije dolazi i do fizičkog zlostavljanja. U slučaju jedne od žena prilikom konzumacije alkohola događali su se najteži oblici zlostavljanja – silovanja. Osim zbog alkohola muškarci su postajali agresivniji i ukoliko im cigarete nisu bile dostupne.

„Uopće nije bilo povezano. Svaki dan me maltretirao jel bio trijezan ili pijan.“

Dora, 35 godina

„Pa dok je bio trijezan onda je bilo ono verbalno, a poslije ono kad je popio je onda više nije bilo nikakvih granica, nikakvih kočnica. Onda je to znalo biti zaista svašta.“

Helena, 27 godina

Suprotstavlanje nasilniku

Osim učestalog pitanja zašto ne odlaze često se postavlja pitanje i zašto mu se ne suprotstavlja. Jemrić navodi kako se pokazalo da se 66% žena učinkovito fizički brani (Jemrić⁹). Uzorak naših žena je pokazao slične rezultate. Od 15 žena pet ih se nikada nije pokušalo suprotstaviti partneru. Neki od razloga donošenja takve odluke su: strah, traume iz djetinjstva od oca alkoholičara, spoznaja da je nemoćna i da nitko neće biti na njezinoj strani (jer joj suprug radi na visoko pozicioniranom položaju)... Nekoliko žena se, nakon što se intenzitet nasilja povećao, pokušalo suprotstavljati, no u konačnici su s tim prestale. Uvidjele su da na taj način zlostavljanje može postati još samo gore te kako je za njihovo dobro bolje da trpe bez da išta poduzimaju. Nekolicina žena je sa suprotstavljanjem partneru započelo neposredno pred odlazak. To su žene koje su duže vrijeme skupljale hrabrost i razmišljale o svojim opcijama te su napokon odlučile suočiti se sa svojim strahom i suprotstaviti se svojem partneru. Dakle 10 naših žena se u nekom periodu pokušalo suprotstaviti svome partneru bez obzira na to što su ponekad smatrale da su ti pokušaji bezuspješni i da će na koncu biti po njegovom silom ili milom.

⁹ Preuzeto sa Internet stranice <http://www.zinfo.hr/hrvatski/stranice/istrazivanje/nasiljenadzenama/Nasilje.htm>.

“On može za svakog reći šta god hoće, šta god njemu padne na pamet. A njemu nitko ne smije uzvratit, ko da je on bog pa mu nitko ništa ne smije reći.”

Lana, 23 godine

„Ma još je gorio bio. Ima dva metra, sto i nešto kila. Kaj bum ja s njim nešto napravila?“

Dora, 35 godina

„Zašto se ja nisam suprotstavljala? Mislim kaj bi se ja tukla s nekim koga ne mogu istuć? Mislim, nema mi... I zašto bi hodala plava? Meni je... A hodala jesam plava. Meni je bila poanta maknut se. Moram danas sutra radit. Moram na cestu, na posao. Ne želim da me boli glava. Ne želim završiti u bolnici. Ja sam na taj način razmišljala. Znači sukob s njim nema smisla.“

Ivana, 39 godina

„Znači kad je on mene počeo gurat ja bi mu uzvratila, kad bi me ošamario ja bi po... mislim on je bio viši od mene, veći od mene. Jednostavno to je više bio očaj. Ne mogu reć da ga se nisam bojala, al jednostavno jedan očaj, jedan pokušaj da kažem ne dam ti više ono ne dam jednostavno ne dam.“

Lea, 33 godine

Pokušali smo saznati da li su u pokušajima suprotstavljanja partneru uključili i policiju. Očekivali smo da će možda doći do preklapanja kategorija onih žena koje se nikada nisu branile od partnera i onih žena koje nisu nikada kontaktirale policiju, no do toga nije došlo. Šest žena nije nikada zvala policiju. Jedan od glavnih razloga tome je nepovjerenje u njihov rad. Naime, ukoliko je muškarac pijan policija ga odvodi na triježnjenje tu večer, ujutro na sud te se on već drugo popodne može vratiti kući k ženi. U takvim situacijama žena može nastradati još više jer partner može biti bijesan na nju zbog toga što ga je prijavila. Upravo prilikom prvih prijava često se događa da je nasilni partner zadržan u prostorijama policijske postoje svega jednu noć te mu bude izrečena samo novčana kazna. Takva kazna naime često nije djelotvorna te to privremeno kratko zadržavanja u pritvoru može izazvati kontra učinak. Naime, partner se može još više razbjesniti na ženu, može nju kriviti za noć provedenu u pritvoru te se može odlučiti da ju kazni fizičkim nasiljem nakon što se vrati kući. Neke intervjuirane žene pribojavale

su se da bi u takvoj situaciji njihov partner bio spreman oduzeti im život. Još jedan problem s kojim su se žene suočile je taj što njihovi partneri imaju prijatelje na policiji. To automatski znači da ukoliko prijavi svog partnera da će prijava nestati i nikada neće niti doći do suda. Jedna od žena se bojala da unatoč tome što je godinama trpjela zlostavljanje nema konkretnih dokaza za to te joj nitko neće vjerovati. Žene nisu prijavljivale policiji svoje partnere i zbog srama, prijetnji (primjerice da će ju u tom slučaju strpati u umobolnicu), bile su uvjerenje da se ništa neće popraviti, nisu željele da djeca svjedoče tome svemu... Žene koje su u nekom periodu prijavile svog partnera to su najčešće činile kada je zlostavljanje bilo najgore odnosno kada su bile jako isprebijane, kada su dobivale prijetnje ubojstvom ili kada je došlo do pokušaja ubojstva.

„S tim da se nisam usudila ga prijaviti policiji jer sam znala kakav je. Njega će policija odvesti. Ja ću ga prijaviti. Pustit će ga po običaju kak to biva. I onda... A ako ga i ne pusti iz zatvora će mi poslat nekoga. Znam da ima prijatelje i prijatelja kojeg nije briga tko će biti u kući tko neće biti u kući. Doći će, pretući će i mene i djecu. Ne daj Bože i baku i ne znam koga. Il gdi ću već biti. Ili dignut kuću u zrak. Jer to nekim njegovim kolegama na neki način sitnica. Onda ono čisto iz straha jer nisam se usudila kak ću, kak ću ja ići sad njega prijaviti a bit će mi, bit će još gore. To će ga samo razbjesniti, razljutiti i napraviti će još veće probleme. Tak da nisam mu htjela... nisam ga prijavljivala niti ništa dok nisam ni znala da postoji sigurna kuća, sklonište tak za žene.“

Lana, 23 godine

„Ne. Pa uvijek sam mislila da nemam sad tu nekakvih dokaza kaj bi ga mogla prijaviti da bi se nešto dogodilo iz toga.“

Ana, rane tridesete

„Znači dugo nisam htjela ništa prijaviti. Kao prvo me je bilo sram. Kao drugo, hmm..., mislila sam ako... nemam ništa od toga ako... dok ja ne odlučim to prekinut nemam ništa sad od toga.“

„Znači jednom me gađao nožem. Ja sam se izmaknula. Pogodio me u ruku. I drugom prilikom me gađao sa... Vikao je na mene. Ja sam izašla iz stana, iz kuće pa me gađao sa prvog kata cjepanicama. Pa sam se ja izmicala. I onda sam mislila da je prestao. ...

Susjedi su valjda već i skužili. Bilo mi je glupo stajat na dvorištu. Nakon 15 minuta glupo se osjećaš. Mislila sam da je prošlo i okrenula sam leđa tom balkonu. Gledala sam na cestu onak kao nije mi ništ. A ograda ima šiljke. U jednom trenu mi je... Prevarila sam se da je gotovo jer nije bilo gotovo. Doletila mi je širajzla i još jedna cjepanica. I širajzla koja me ovak očešala. Znači moglo me pogodit. Da me pogodilo, pogodila bi s čelom u te šiljke na ogradi. I tad sam ja njemu prvi put... Odsjekle su mi se noge onak, totalno sam se oduzela i otišla sam na policiju ga prijavit.“

Ivana, 39 godina

Nasilje nad djecom

Prije nego što smo se usmjerili na sam ženin odlazak od partnera željeli smo provjeriti i je li došlo do zlostavljanja mlađih članova obitelji odnosno djece. Iako se naše istraživanje temelji na nasilju nad ženama, nasilje se često manifestira i na ostale članove u kućanstvu pogotovo one koji se ne mogu sami zaštititi. Od 15 žena u našem uzorku samo dvije su izjavile kako njihovi partneri nisu bili nasilni prema djeci. Žene u našem uzorku su imale najmanje jedno, a najviše šestero djece. Dob djece se kreće od nekoliko mjeseci pa sve do punoljetnosti. Djeca intervjuiranih žena proživjela su također sve oblika zlostavljanja: fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje te zanemarivanje. Djeca dvanaest majki iz našeg uzorka bila su suočena s fizičkim nasiljem, dok su djeca osam majki doživjela psihičko zlostavljanje (uglavnom vrijeđanje i vikanje). Sa seksualnim zlostavljanjem je bilo suočeno svo troje djece oba spola (13 godina, 9 godina i 3 godine) jedne majke iz našeg istraživanja. Zanemarivanje su doživjela djeca šestero majki. Osim što su mnoga djeca iskusila neki oblik zlostavljanja na vlastitoj koži, također su bili svjedoci nasilja koje su trpjele njihove majke. To je na njih zasigurno ostavilo velike traume i ožiljke, pogotovo u slučajevima gdje je otac namjerno tukao majku pred djecom i djeci govorio da se tako treba postupati s njom (i/ili sa svim ženama). Dorfman navodi kako dječaci koju su bili svjedocima nasilja njihovih majki od strane njihovih očeva će 1000% vjerojatnije postati nasilni prema svojim ženama u odnosu na dječake koji tome nisu svjedočili (Dorfman, 2004:104). Bebe i mala djeca do tri godine su u tri slučaja bila u neposrednoj opasnosti od udarca s obzirom da je partner tukao partnericu dok je ona ležala pored djeteta na krevetu ili ga je držala na rukama. Naišli smo i na jedan netipičan oblik nasilje. Naime otac je svoga sina htio naučiti da bude kao i on te ga je tako postepeno uvlačio u kriminal na način da ga je vodio na svoje „poslovne sastanke“. U drugom

slučaju partner je imao različite odnose prema svojoj djeci. Dok je svoju kćer vrijeđao i govorio joj da je ona niža vrsta sina od pet godina je vodio u kafić na pivu od jabuke te mu objašnjavao kakav mora biti muškarac. Naišli smo na još nekoliko neuobičajenih primjera nasilja nad djecom: govorio je djeci da nisu njegova, uništavao je djetetove stvari, svu brigu oko braće i sestara (kuhanje za njih, presvlačenje...) je svalio na najstarije dijete, kažnjavao je dijete ukoliko mama nešto nije učinila (primjerice ugasila kompjuter koji se nalazi u djetetovoj sobi), histerizirao je nad bebom dok je bila u krevetiću, majci nije dao da doji novorođenče, oduzeo je djeci kućnog ljubimca (jer je smatrao da su se predugo s majkom zadržali kod susjede), oduzimao je djetetov novac, dijete je odbio upisati u školu, pokušaj ubojstva bebe dok je bila još u utrobi (što je ujedno i pokušaj ubojstva majke djeteta). Iako do sada nije bilo navedeno u literaturi, ovdje primjećujemo na primjerima uništavanja djetetovih stvari, oduzimanja djetetova novca te odbijanje upisivanja djeteta u školu i novu kategoriju nasilja nad djecom, a to je ekonomsko zlostavljanje djece.

„On nikad me nije pito da li imaju curice ujutro u što se obući, dal ima u školu ovoga gdje kupit se sendvič, ili lizaljka, čokoladica il novca da si nešto kupe kad idu iz škole. I nikad me nije pitao dal ima bilježnicu, olovku, šta im treba u školi. ... Nikada nije išao na niti jedan roditeljski sastanak niti na jednu informaciju. Niti bi pitao kako je. Ništa. Njemu je bilo glavno da on ima alkohol, da on ima cigarete.“

Lucija, kasne tridesete

„Znao ga je tući, znao je biti crni, i svašta. A i ovak ga vrijeđati. Ako ga ja branim onda dobimo oba dva porciju, znate kak to ide.“

Nika, 37 godina

„Prvo me ono riječima: 'Vidiš kak si debela ko krava', ovo ono, 'Kaj će nama dijete?' pa kao... Nije mogao podnijeti činjenicu da će me dijelit s nekim. ... Al ono vratila sam se u sobu i legla. Onda je on došao gore ovako, donio je nož. Reko: 'Znaš šta? Najbolje bi bilo da ti abortiraš. Ja ne želim da se rodi kopile kao ja.' I ovaj ono, ja to sve slušala znaš. Jer već je bilo došlo je do te faze da sam se bojala progovoriti jer šta god kažeš je pogrešno. I onda je to: 'Šta šutiš? Piča ti materina.' Ono 'kravo, glupačo', ovo ono. Ja velim: 'Daj molim te ostavi me na miru.' I onda me krenuo daviti pa me krenuo udarati pa je onda uzeo taj nož, ovak me bacio na krevet, ono rastrgnuo mi majicu. Reko: 'Sad

ću te rasporit. Rasporit ću te i uzet ću ti to kopile van da posljednji puta zadrhti na mojim rukama.' Čula je njegova mama da vičem. I ona kao došla pred vrata. Ona se bojala uvijek uć unutra, nego pred vratima: 'Kaj to radiš?' A ja sam se uspjela skliznut ono. Izvukla sam se nekak. Izvukla sam se ono ispod njega i pobjegla sam i pozvala sam policiju. Borila sam se za život.“

Helena, 27 godina

„Kažem, nisam uopće smjela ono kad su djeca bila u kući ja nisam smjela bit u kući, morala sam izać van. Kad bi ja morala nešto sebi skuhat jer nisam smjela kuhat za sve onda bi djeca morala izać vani. U autu isto nismo smjeli sjedit u isto vrijeme. Ono, kažem to je sve ogradio plahtom kad bi oni dolazili iz vana on bi onda digo plahtu. Dvije plahte su bile iznad mog kreveta tak da ono uopće se ne vidi, da uopće ne vidim djecu, hmm... a najgore od svega toga je što on nije preuzeo nikakvu brigu za njih. Nije kuhao. Najstarije dijete koje je imalo sedam godina je... ona je morala kuhat, gulit krumpire, peć palačinke, hmm... hranit bebu, hmm... radit te kašice. Djeci nije mijenjao pelene. Nisu bile jednokratne pelene nego one platnene. Ono kad bi se beba popiškala onda bi to posušio pa koristio tak nekoliko puta te jel prljave pelene. Kad bi to sve procurilo s obzirom na taj poplun na kojem je beba spavala se upljesnivio. Beba je spavala na komadu kuhinjske daske. Uopće nije imala adekvatan prostor. Hmm... Sve je bilo užasno prljavo, neuredno. Nisam smjela djecu ni češljat. Ono imali su punu glavu tih zapetljanaca. Hmm... U biti sam tražila način kako... jednostavno nisam mogla do njih a nisam htjela otić bez djece.“

Lea, 33 godine

Na cijeloj podtemi prošlosti žena s njihovim partnerima nismo pronašli niti jedno podudaranje kategorija. Nadali smo se da će se barem podudarati kategorije oblika nasilja nad djecom te oblika nasilja nad ženama, ali niti to se nije dogodilo.

Odlazak od nasilnog partnera

Sljedeća tematika intervjuja, ujedno i glavna tema ovog istraživanja, bila je sam odlazak žena od njihovih nasilnih partnera. Pokušali smo utvrditi koliko dugo žene razmišljaju o odlasku te smo dobili šarolike rezultate koje smo svrstali u pet kategorija. 1) Najveći broj naših žena, njih šest, o odlasku od partnera su razmišljale cijelo vrijeme trajanja intimnog odnosa, odnosno od prvih vrijeđanja i prvih udaraca. Takve žene

najčešće godinama trpe različite oblike zlostavljanja, ali se nikako ne mogu odlučiti da konačno naprave rez u svom životu. Često ne vide izlaz iz situacije u kojoj se nalaze. Ili nemaju bliske članove obitelji ili ih je partner uspio odvojiti od obitelji pa osjećaju kao da se nemaju kome obratiti. Nikome ne govore o tome što se događa u njihova četiri zida te im stoga nitko niti ne može ponuditi izlaz. Osim toga, takve žene njihovi partneri godinama uvjeravaju da su glupe i nesposobne te nakon nekog vremena one u to zaista i povjeruju te smatraju da nisu sposobne napustiti partnera i samostalno se brinuti o djeci i sebi. Događaju se i situacije u kojima žena dobiva prijetnje (primjerice da će joj djeca biti oduzeta jer suprug ima veća primanja). 2) Pet žena o odlasku počelo je razmišljati tek pred kraj, neposredno prije nego što su zaista i napustile partnera. Ove žene zapravo se duže razdoblje trude popraviti odnos sa svojim partnerom. One vjeruju da ako one promijene svoje ponašanje ili neke navike da će se i njihov partner promijeniti te će nasilje prestati. Tek kada iscrpe sve ideje te shvate da se on zaista nikada neće promijeniti odlučuju se za odlazak. 3) Dvije žena su nakon prvih udaraca počele razmišljati o odlasku, ali su od njega odustale (jednu ženu je svekrva odgovorila od odlaska – zbog dobrobiti i školovanja djece, druga žena je otišla od supruga ali mu se ubrzo vratila jer su imali mirenje na Centru za socijalnu skrb). 4) Jedna od žena je o odlasku razmišljala posljednjih par godina, 5) a jedna nije nikada o tome razmišljala (jer nije imala gdje otići i jer ju je uvjerio da je ružna i nesposobna).

“Ono rekla sam da sam razmišljala da ako nastavi s takvim ponašanjem i to da neću moć dugo. A opet s druge strane me je bilo strah, nemam se kud vratit, nemam kud otić, nemam s čime otić, nemam ništa od primanja osim dječjeg doplatka. Niti kud niti s čim, dvoje djece su tu, trudna. Kam god da odem doći će zamnom. Polomit će meni kičmu, polomit će one koji budu u kući jer je u papirima mu piše da je psihopat. I onda, ono, koliko sam htjela otić toliko se nisam usudila otić od njega. ... ”

Lana, 23 godine

„Pa ja sam razmišljala, ali nisam imala kome se obratiti. Nisam imala kome. Nisam znala, nisam izlazila van nikuda. Nisam nikome pričala o svojoj situaciji. Uvijek sam šutila i trpila. ... Razmišljala sam ja odmah na početku isto. Samo što su mi, s njegove strane, recimo svekrva prijetila da će mi oduzeti maloga pošto ona ima veće mogućnosti, penziju i šta ja znam takve stvari.“

Ema, 33 godine

„Mislim s jedne strane on kad zna bit divan muž, prekrasan znači kad ne pije. Hmm, jedna ličnost s druge strane druga ličnost. Tak da onaj koji ga je vidio u jednoj... Kad mi je prijateljica došla i mi pijemo kavu, a on sprema večeru što uopće ne bi povezao s tim čovjekom koji radi tak brutalne stvari, koji je sposoban za tako nešto. I ono, misliš si pa ovo je zadnji put, pa neće više, pa povjeruješ obećanjima al više znači sve iluzije sam izgubila i tog povratka nema. On se stvarno neće promijenit. To bi se već... u snu... Zadnju godinu sam se u snu odmicala od njega, nesvjesno, podsvjesno. ... U glavi, u glavi si slažeš stvari ali nedostaje hrabrosti za taj korak, evo ja sad idem i jednostavno ću išetat i otić.“

Lara, 38 godina

„Dva mjeseca unazad. U biti i ranije, ali ranije mi nije to toliko. Baš ta dva mjeseca ranije sam baš bila intenzivno zato što više nisam mogla podnijet pritisak. Imala sam osjećaj ko da tonem u sve dublje i dublje i ne znam. Da mi se sve nekak raspada. Za njega mi je isto bilo svejedno šta će mi napravit, baš me bilo briga.“

Marta, 23 godine

Neke od žena su nam navele koji su bili glavni razlozi za ostanak, a koji za otići od partnera. U glavi su si vagale razloge prije nego su donijele konačnu odluku. Glavni razlog za ostanak kod više od polovice žena je bio taj što nisu imale gdje otići. Zatim to su bili još: nema vlastitih financijskih sredstava, ne žele djeci oduzeti drugog roditelja, nada (da će se on promijeniti, da još uvijek nije učinila sve), strah da će je pronaći i ozlijediti (i/ili ubiti) nju i/ili one koji su joj pomagali, strah da će joj oduzeti djecu, trudnoća, osjećaj nježnosti i bliskosti, smatrala je da ne može otići s toliko djece, osjećala se nesposobnom, strah kako će biti sama, borba sa sudovima, čekala je da ljudi otkriju kakav on je kako bi bili na njezinoj strani. Razlozi za odlazak: ne želi više trpjeti vrijeđanje i omalovažavanje te neprestanu kontrolu, partner je postajao sve agresivniji, shvatila je da više ne može tako živjeti (da više ne funkcionira), shvatila je da je više ne voli, ne poštuje, da se on neće nikada promijeniti te da nema smisla živjeti u strahu, prijatnje smrcu su postale redovite, djeca upijaju krive modele ponašanja te ona daje loš primjer svojoj kćeri, partner joj se počeo gaditi. Jedna od žena je izvrsno opisala razloge za odlazak u jednom terminu – otišla je zbog nagona za preživljavanje.

„A jednostavno, ne znam, to kad me zagrlio, kad bi se maknuli od svih. Ono, nije bitno kaj je bilo i ne znam kaj. Taj tren mi je bilo, ne znam, bilo mi je dobro. Da je moglo tak potrajat da vrijeme stane i gotovo. Bilo mi je, ne znam, nekak... Nisam si mogla jednostavno zamislit, vezala sam se, i on zamislit si da odem. Drugo zbog straha kak bum otišla. Prvo zbog toga što nemam kud otić a drugo... a treće zbog toga što ne usudim se. Kak budem otišla. Nikad ne znam kakav bude. Nek mi pošalje nekoga. Nek se napije. Nek se nakljukao tabletama ili nečega. Doći će mi, napraviti će mi problema i problema. Kud ću, šta ću, znači niti s čim niti kak. A opet otić. Niti mi se više slušalo ono svaki dan to nekakvo maltretiranje. Ti ne znaš ovo, ti si glupa, ti si retardirana. Tvoja djeca ovo, tvoja djeca ono. Tvoji, ne znam, tvoja baba, tvoja kumica, i ne znam kaj, non stop to kvocanje po njima. Ja se s njima ne mrem čut, ne znam kaj. Ne mogu otić nikam. 24 sata non stop s njim u kući. I..., iz dana u dan sve gore i gore.“

Lana, 23 godine

„Ono što sam razmišljala ta sam si ispisivala na papir prošlo ljeto. Razlozi za ostanak i za odlazak. Znači, bojazan da neću moć financijski sama. Hmm, strah od njega da će me pronać gdje god otišla jer to je bilo ono možeš otić na kraju svijeta pronaći ću te, ubiti ću te, moja si i Božja. Prvo strah od financijske sigurnosti da li ću moć sama, strah od njega da će me pronać i to je ono što je u biti kočilo onaj konačni korak za odlazak. ... Suprotni? Bio ih je ovoliki spis je bio. Znači ne da me ne voli više nego da me prvenstveno ne poštuje. Da se nikad neće promijenit. Da postaje sve brutalniji i da će me na kraju krajeva jednog dana ubiti. Da neću jedan dan doživit... Jednog dana će me ubiti. Da imam stalan posao, ipak nisam nesposobna, imam stalnu plaću.“

Lara, 38 godina

„Pa definitivno otić zato što hmm... nema smisla živjet u strahu. Niti hmm... razmišljat hoće li me pogodit s nečim ili neće. Ono, hoću li, hoćemo li biti u Crnoj kronici kao što se prijetio ili neće. I kao drugo zato što hmm... definitivno djeca upijaju krive modele ponašanja. To ponašanje njegovo pred kraj je bilo koma. Prijetnje smrću je bilo redovito na dnevnoj bazi. Znači to financijsko. Ja sam nas hranila, a on je plaćao režije pa je na koncu toga se trebalo pazit koliko se pere vešmašina. Morala sam bilježiti pranje vešmašina, pa je onda rezo žice. Znači ledenica se na frižideru nije smjela trošit, koristit. To je trošenje energije. ... Auto je služio njemu da se on vozi. Mi smo šetali za osobne potrebe osim kod doktora kad se išlo onda si morao prvo dat 100 kuna za

benzin, onda si ga mogao uzet za ic doktoru i takve nebuloze. Ah, htjela sam rec - na dnevnoj bazi bacanje stvari. Dječjih i mojih. ... To je bacio znači i slape i cipele i... ovaj četke za kosu, mobitel. Što god nije bilo na svom mjestu. ... Onda recimo shema ja sam išla na kompjuter u Aninu sobu i nisam izgasila kompjuter. Sve se mora izgasiti. Ja ga nisam zgasila i onda je on kažnjavao dijete Anu jer nije pazila što kurva mater nije ugasila kompjuter pa je onda nju kažnjavao da se ne zna služiti kompjuterom jer nije pazila na mene. Onda im je oduzeo zamorce.“

Ivana, 39 godina

Pokušali smo utvrditi postoji li netko ili nešto što bi utjecalo na konačnu odluku žena da napuste svoje partnere. Ono s čim su se sve žene složile je da roditelji i ostatak obitelji, iako su im često bili podrška, nisu utjecali na njezinu odluku o odlasku. Ono što također većinom nije utjecalo na odluku žene je vjera. Naime, sve su žene izjavila da su vjernice (u većoj ili manjoj mjeri) te da pripadaju Katoličkoj crkvi. Jedanaest žena je izjavila da unatoč tome što su vjernice to nije utjecalo na njihovu odluku. Dvije žene su izjavile kako im je molitva pomogla da to sve izdrže dok su dvije izjavile kako im je vjera zapravo pomogla da napuste partnera. Naime, bile su stajališta da se zlo treba osuditi. Jedna žena je izjavila kako je jedan od razloga zašto je toliko ostala je što je osjećala da ona kao katolkinja treba pomoći svome partneru da shvati kakav je, što čini i da mu pomogne da se promijeni na bolje. Na samo jednu ženu je vjera, odnosno razgovor sa svećenikom (koji joj je preporučio da pokuša partnera promijeniti i da bi trebala ostati s njim) utjecao da se još neko vrijeme zadrži u intimnom odnosu u kojem je prisutno nasilje. Kod nekih žena su financije utjecale na odluku o ostanku/odlasku. Kod dvije žene nedostatak financija (ne može zadržati posao, imali su kredite) je utjecalo na odluku na ranije ne napuste partnera. Pet žena je izričito naglasilo kako financije nisu nimalo utjecale na njihovu odluku (ili su imale vlastite prihode ili ionako nisu imale pristup obiteljskom novcu). Ono što je najviše od svega utjecalo na ženinu odluku su dakako djeca. Bez obzira da li je bilo riječ o tome da oстане s partnerom ili da ga napusti kod svake žene su djeca su bila glavni stup na temelju kojeg su donijele svoju odluku. Za dvije žene djeca su bila ključan razlog za ostanak. Naime, smatrale su da ostanom s partnerom djeca će imati bolje mogućnosti i prilike u životu te će im moći pružiti daljnje školovanje. Za tri žene djeca su bila razlog za odlazak od partnera. Žene su primijetile da njihovi partneri nimalo ne doprinose zdravoj okolini u kojoj bi djeca trebala odrastati. Djeca se nisu željela vratiti kući iz vrtića i škole ukoliko bi otac

bio doma, te su u konačnici molila majku da odu od oca što je ženu i potaknulo na odlazak. Kod većine žena, njih deset, djeca su imala veliku ulogu u ostanku ali i kasnije u odlasku. Žene su smatrale kako unatoč tome što one trpe zlostavljanje njihov partner je i dalje bitna osoba u životu njihove djece. Nisu željele djeci oduzeti jednog od roditelja. Ono što je bilo ključno u konačnici za njihov odlazak je ili shvaćanje da to što je dijete svjedokom nasilja može uvelike utjecati na njihovo mentalno zdravlje ili činjenica da je dijete osim svjedokom postalo i žrtva nasilja.

„Mislila sam zbog djece. Najviše zbog djece. Poslije sam vidjela da kud god on ide vodi dijete. Poslije sam dobila strah da dijete ne bi danas sutra, šta ja znam, pošlo njegovim stopama. Nisam gledala više šta će biti sa mnom. Gledala sam da spasim djecu jer znam kakvo sam ja djetinjstvo imala. Htjela sam da djeci pružim... da se školuju. Da danas sutra budu nešto u životu. Jer s njim ne mogu više ništa izgubit.“

Ema, 33 godine

„Pa prije sam mislila nije važno šta radi meni važno je ono da djeca imadu oca. Jer cijeli taj život je meni bio ono, ja sam mislila da je to sve normalno, svima je tako u braku. Jer moju svekrvu je svekar tuko i maltretirao. Ja sam mislila OK, gle važno da smo ono svi na okupu. Bez obzira ak me maltretira i tuče klinici imaju oca.“

Mia, 38 godina

Iako većina naših žena nije od početka htjela niti sebi niti drugima priznati što se događa u njezinom živote i kroz što sve prolazi svakodnevno, kada su se napokon odlučile za odlazak većina njih je imala podršku od nekoga. Najviše podrške su primili od najbližih ljudi – svojih prijateljica, majki i očeva te braće i sestara. Osim njih podrška ženama bili su i: dijete (odraslo), bivši zaručnik i njegova majka, kolege s posla, šefica na poslu, svećenik i drugi vjernici. Nekoliko žena je primilo podršku i od partnerove obitelji – najčešće partnerove majke. U jednom slučaju su čak partnerov brat i njegova žena svjedočili na sudu u njezinu korist. Na žalost, dvije žene u cijelom tom procesu nisu imale ničiju podršku (jedna jer se od srama nije htjela nikome povjeriti, a druga zato što već dugi niz godina nije imala niti prijatelja, niti ikoga od članova obitelji). Iako se većina žena nije susrela s dodatnim razočaranjima u ljude ipak je nekoliko njih doživjelo da nisu dobili potporu od ljudi od kojih su to očekivali (primjerice krsna kuma djece; manjak podrške dobile su i od sestre, oca te šogorice).

Posebno je razočaravajuća bila situacija u kojoj je jednoj od žena majka bila prividna podrška da bi joj netom prije njenog odlaska rekla da bi ona ipak trebala ostati uz partnera te da bi to nasilje trebala trpjeti.

„Moja majka je živjela životom kakvim sam ja počela živjet. Znači moj otac je na isti način se ponašao prema njoj kako se moj suprug počeo ponašat prema meni. I ovaj i kad sam ono definitivno odlučila da ću otić onda ovaj kao 'ti si se udala, ti to moraš trpiti, ja sam svoj otpila, kakva si ti to žena, ostavljaš muža'.

Helena, 27 godina

„Iduće jutro sam otišla kod svekrve, njegove znači mame, i sve sam joj ispričala. Imala sam podršku njenu. Ona me poticala da nešto napravim, da ono da moram nešto poduzet. I prije u onom periodu dok sam još znači bila pred taj diplomski mi je čak i financijski pomogla.“

Lea, 33 godine

Nasilje u obitelji često traje godinama i za to vrijeme žene razmišljaju da napuste partnera trajno, ali i barem na kratko kako bi se privremeno smirio. One nemaju dovoljno samopouzdanja i hrabrosti da učine taj veliki korak. Na neodlazak odnosno povratak partneru utječe i nedostatak ekonomskih resursa te je žena na neki način prisiljena mu se vratiti. Neke žene nikada ne pokušavaju otići na par dana jer se boje što će se dogoditi kad se vrata jer znaju da je njihov partner sposoban za mnogo toga. Zbog toga ne odlaze dok nisu u to u potpunosti sigurne i spremne. Stoga smo kategorizirali žene na one koje su pokušale ranije napustiti partnera te one koje nisu. Pet žena do trenutka konačnog odlaska nisu nikada ranije pokušale napustiti svog partnera, no čak deset žena je to učinilo. Glavni razlozi zašto nisu toliko dugo otišle je zato što nisu imale gdje otići i strah, odnosno nisu se usudile otići jer su se bojale posljedica. Glavni razlog zašto su se žene vraćale partnerima je taj što su ih partneri uvjerovali da su se promijenili i da bi trebali još jednom pokušati. Kontaktirali su ih telefonom ili mobitelom, molili za oprost te je jedan od muškaraca čak i zaplakao. Obećavali su da će se popraviti te su im žene povjerovala. Dvije žene su se vratile partneru zbog djece – jedna jer je htjela da joj dijete ipak ima i drugog roditelja, a druga jer ju je partner nazvao i prijetio s djecom.

„Nekad je bilo i ono da je stvarno bio, da nije bio podnošljivi. I kad sam rodila najstariju curicu, to je bilo u zimsko vrijeme, moji roditelji su mene uzeli kod sebe. I ja... ovoga. Htjela sam i onda ostati sa tom curicom najstarijom koju sam rodila. Htjela sam kod svojih roditelja ostati. I nisam se htjela više njemu vratiti. Ali onda... Onda je išao sam na Centar i tražio ovoga... I na Centru smo imali mirenje. I opet sam mu se vratila.“

Lucija, kasne tridesete

„Ja sam ovak napuštala, otišla dan dva, ono. Mislila sam da će mu to nešto značiti. Ali ja onda nisam mogla izdržati. ... Bila sam jedanput kod mame. Ja sam se znala više ovak sakrivati se negdje. Po kanalima i po šumama, svuda. Mene je bilo svuda.“

Nika, 37 godina

„Nakon braka prvi put sam otišla nakon toga što me je jako istukao kad sam bila trudna. A onda ono, tu se počelo sve rušit totalno. ... Ja sam bila cijelu trudnoću sam provela do pred poroda kod svoje majke. Nije se pojavljivao. Nego mjesec dana prije poroda je došao. I ono kao pa sad će se rodit dijete, pa ajmo mi još jedan put probat, pa ja sam se promijenio, ja sam radio na sebi. Vratila sam se. A kad se dijete rodilo e onda je bilo još gore.“

Helena, 27 godina

Žene iz našeg uzorka su veoma različite – različitih su godina, iz različitih su krajeva Hrvatske, različite razine obrazovanja, različite su tipove nasilja pretrpjele i nisu sve jednako dugo bile u intimnim odnosu sa svojim partnerom, no ono što je svima zajedničko jest da su samostalno ili uz nečiju podršku uspjele pobjeći od svojih nasilnih partnera. Pokušali smo utvrditi što se do dogodilo u njihovim životima i u njihovom odnosu s partnerom da su odlučile stati na kraj nasilju, što je to što je prevagnulo odnosno koja je to „kap koja je prelila čašu“. Iako su njihove priče poprilično različite, uspjeti smo razloge njihovog konačnog odlaska svrstati u 6 kategorija: teško fizičko zlostavljanje, prilika za bijeg, ubojstvo, psihičko zlostavljanje, pomoć, djeca. U kategoriji teško fizičko zlostavljanje nalazi se pet žena iz našeg uzorka. Kao što i samo ime kategorije insinuiru, ove žene su po tko zna koji put bile pretučene. Shvatile su da fizičkoj boli, koju trpe zbog brojnih i teških udaraca, mogu stati na kraju. Shvatile su da osim što su psihički jako uništene i slabe njihov partner ih uništava i fizički. Tim

posljednjim batinama je obično prethodio događaj koji je bio svakodnevan, ali je u njegovima očima izgledao kao da je ona učinila nešto jako loše. Primjerice buđenje za posao ili buđenje da krenu kući iz vinograda prije mraka. Takvim incidentima je često prethodio alkohol. Tri žene iskoristile su priliku kako bi pobjegle od nasilnog partnera. Te žene su se možda najviše bojale svojih partnera te toga što je on sve spreman učiniti. Dvije žene se prije te prilike nikada nisu usudile napustiti partnera, a jedna žena je tek nakon što mu se vratila spoznala na što je sve zapravo njezin partner spreman te da joj je trebalo dugo vremena da uhvati ponovno priliku i da pobjegne zauvijek. Toj ženi je partner ograničio kretanje, ali i kontakte s djecom, a ona dakako nije htjela otići bez njih. Upravo zbog toga je morala čekati nekoliko godina da joj se ponovno ukaže prilika za bijeg. Kod druge dvije žene situacija je bila ponešto drugačija. Njihov partner je privremeno napustio zajednički prostor u kojem su živjeli te su tu situaciju iskoristile za bijeg. Kategorija ubojstvo podrazumijeva dva scenarija – jedan je pokušaj ubojstva što je bio motiv jednoj od žena da napusti partnera, a drugi je prijetnje ubojstvom što je potaknulo dvije žene na odlazak. Ono što je spasilo ženu da se ubojstvo ne realizira je prisutnost djeteta. Naime, vrisak djeteta je omelo njenog partnera od nauma. Tada je žena shvatila da stvarno mora otići jer sljedeći put bi se njegov plan mogao ostvariti. Ove druge dvije žene nisu po prvi puta čule prijetnju ubojstvom. Ono što se u međuvremenu promijenilo je to što su njihovi partneri postali agresivniji te su one shvatile na vrijeme da su njihovi partneri zaista sposobni za tako nešto. Kao razlog odlaska jedna od naših ispitanica je navela psihičko zlostavljanje. Ona je shvatila da intiman odnos s partnerom više nema smisla jer ju je vrijeđao, nije joj vjerovao i nije je podržavao. Jedna od žena je napustila partnera nakon što je gotovo doslovno odvučena u sigurnu kuću na nagovor i uz pomoć svoje prijateljice. Naime, nakon godina zlostavljanja smatrala je da nema šanse u borbi protiv partnera te poučena neugodnim iskustvom s policijom bila je uvjerenjena kako njoj nitko neće vjerovati. Njoj se jedino rješenje činilo da prestane živjeti. Prestala je jesti, prestala je spavati te se kao rezultat toga počela razbolijevati i padati u nesvijest. Prijateljica je uvidjela kako će to rezultirati te joj je pomogla da potraži pomoć. Djeca su bila ključan faktor za odlazak pet žena od njihovih nasilnih partnera iako situacije nisu bile identične. Djeca triju žena su postali i sami žrtve zlostavljanja (u slučaju dviju žena bilo je riječ o fizičkom nasilju djece, a u slučaju jedne žene o seksualnom zlostavljanju djece). Nakon što su žene uvidjele da djeca više nisu samo nedužni promatrači već su i sami postali žrtve nasilja, one postaju majčinski zaštitnički nastrojene te odlučuju maknuti djecu u što bržem roku iz

zlostavljačkog okruženja. Jednoj od žena partner je oduzeo djecu te joj je pod prijetnjom ubojstvom zabranio da stupi u kontakt s njima. Neposredno prije toga ona je također uvidjela da je partner svoju agresivnost krenuo usmjeravati i prema djeci. Djeca su željela biti s majkom no otac im to nije dopuštao. Tek nakon što je na prijevaru uspjela doći u kontakt s djecom pobjegla je i potražila stručnu pomoć. Srećom, sva djeca nisu bila žrtve zlostavljanja. Naša peta žena iz ove kategorije napustila je partnera na nagovor svoje djece. Djeca su bila zgrožena nasiljem koje njihova majka trpi te su prilikom većeg incidenta molili majku da napuste oca te da odu živjeti sami negdje u miru.

„To mi je bila prilika da odem jer znala sam da druge prilike ne bude. On će biti non stop doma. Razgovor, razgovarat s njim, gle to više tak ne ide i ja odem - to neće pomoć, to će pogoršat stvar. Znala sam da ak tu priliku ne iskoristim tko zna kad ću sljedeći put moć otić i tko zna kakav će se vratit, u kakvom stanju.“

Lana, 23 godine

„Prešali smo grožđe tamo i to obavljali nakon berbe. Ovoga... I imali smo dosta daleko od kuće do tamo. I bio je ovaj mali sa mnom. ... On je kak se napio tak je vani ispred klijeti zaspao a ja sam mu prešala u podrumu dolje. I već se bližio mrak i ja sam njega... On je bi jako agresivan kad sam ga znala buditi. ... I ja njega par puta sam pozvala ga nek se probudi da moramo ići kući, da već mrak dolazi. ... I digo se i onda me počeo psovati da zašto sam ga budila, da ovo da ono. Da zašto nisam otišla sama doma. Reko: Ako bi bila otišla onda bi reko da sam te ostavila, da nisam te htjela sačekati il nešto. I ne. I onda je tako nastala da svađa između nas. I onda me je pretuko, da.. ... Pa moja mama je došla, hmm... Prvi dan kak je on mene istuko ona je došla drugi dan i vidla je da sa mnom nešto nije u redu i tu prek ruke kak me udaral. Udario sa kolcem od vinograda me je istuko kad smo baš... onda je bilo vrijeme berbe i bili smo u vinogradu. Ovoga, i ona je vidjela da su mi natečena ruke i kaže ona meni: "Lucija, šta je?" ... Ja sam joj onda ispričala. I reko kad budeš išla u Centar, ovoga, reko prijavi pa šta bude bude. Reko ja nisam u mogućnosti. Nemam novaca za autobus. I tako, nemam iz čega nazvati, nego ti javi. I, taj isti dan kad je ona išla u Centar ona je to prijavila i tada je došla i policija i službenici iz Centra.“

Lucija, kasne tridesete

„Svako dan sam se budila i mislila sam si ako preživim današnji dan bit će super. Nije mi se dalo čak niti živjet, ništa. Nisam mogla ni spavat, ni jesti, ništa. Padala sam u nesvijest od gladi, od svega, od maltretiranja. Hmm... Šta ja znam... Čekala sam... Neki kažu baš sam čekala jedan određeni trenutak. Nisam imala hrabrosti za ništa dok nije došla jedna moja prijateljica, povukla me... Ona me vukla za rukav. Reko ja se bojim svega – ja se bojim disat, živit, bilo s kim pričat o tome. I onda me ona dovukla tu. U stvari je više ona pričala nego ja. Tak da su me smjestili nakon sedam dana ovdje. ... I onda smo čekali da on bude na poslu. Da ga nema tak da mogu zbrisat, da spakiram stvari da odem s dječicom.“

Dora, 35 godina

„I cure su me počele moliti da odemo. To je možda najviše od svega prevagnulo. Od kad su me cure počele ono: "Mama molimo te daj da idemo, daj da se maknemo.“

Sara, 33 godine

„U biti ja sam njega poslala po hranu za dijete i dala sam mu novac jer sam znala da nema a kak smo mi bile ono par dana gore s njima da ovaj, da se Sandra (kćer) druži i tako. On je lijepo uzeo taj novac, otišao u birtiju i zapio. A dogovor je bio da ću ja napraviti večeru a on će donijet hranu za Sandru. Ovaj, i on se nije vratio. Vratio se oko ponoći bez hrane, totalno pijan, bez novaca. Još je mene vuko iz kreveta: "Di je njegova večera?" "Pa di je hrana za Sandru?" Razumijete? E, nekako ono sam ja njega uspjela maknut i u četiri sata je došao u sobu... Ono, u biti kad sam se probudila on je ležao kraj mene jer smo Sandra i ja zaspale. Ne znam, počeo me bacat s kreveta, mlatit, tuć, svašta strašno zato jer sam ga pitala: "Jel ideš ti na posao ili ne ideš?" jer mu je zvonio mobitel koji si je navio. On onako mamuran i živčan opet me počeo tuć. I onda sam pozvala policiju i otišla sam. I taj dan sam... prijateljica mi je našla broj na internetu od savjetovašta i ono rekla sam "Molim Vas primite me, ja više ne mogu". I tako je krenulo.“

Helena, 27 godina

„Pa... sve je tinjalo i hmm... baš taj klik kad mi se dogodio je kad mi je reko onak sav zajapuren u neposrednoj blizini mene: "Kad ti zabijem nož u srce otići će ti do tvoje mame. Probit ću to srce. I ubit ću te. I ubit ću te." Tad sam vidjela da je u stanju zaista me ubit, zaista ubit. I tad sam shvatila jednostavno ja moram ić. ... Ujutro sam otišla

kao da ću otić na posao normalno i pokupila sam djecu. Stavila znači u vrtić, u školu odvela. Nisam išla na posao jer sam na poslu rekla dvoje ljude da me više neće bit, da odlazim, je li. Imala sam 20 kuna, otišla, sjela na kavu. Ruke drhte, nikad vrijeme proć. Ćekam da on ode na posao da mogu otić po par stvari. I onda ostavila sam si te neke dokumente od posla ako bi ga zatekla u kući da kaŕem da sam se po to vratila. I onda sam došla. Nije ga bilo. Pokupila tih par stvarćica šta mi je trebala dokumentacija i osnovne stvari. Otišla po djecu u vrtić, sjela na taksi i otišla u nepoznatom smjeru. “

Iva, 36 godina

„Nisam smatrala da im nešto bitno nedostaje. Znaći to nasilje koje je bilo prvo vrijeme odnosilo se isključivo na mene. Ono, smatrala sam ne neki način trebam saćuvati obitelj. Nadala sam se da će biti bolje. Hmm... No međutim u tom drugom periodu, znaći kad je to nasilje počelo kretati za djecu, mislim to je bilo presudno. “

Lea, 33 godine

Kod tri ŕene iz našeg istraŕivanja imamo više razloga za odlazak odnosno svrstane su u dvije kategorije. Kod jedne ŕene u veoma kratkom razdoblju se dogodilo i fizićko nasilje nad djetetom i prijetnje ubojstvom te je tako svrstana u te dvije kategorije. Drugoj ŕeni je partner u istoj noći odveo djecu kod svojih roditelja, vratio se pijan kući te ju je izvrijeđao, pretukao i zaprijetio da će je ubiti ako dođe po djecu. U trećem slućaju ŕena je primijetila da suprug postaje polako agresivniji prema djeci. On je u potpunosti kontrolirao kretanje nje i djece te je stoga duŕe vrijeme čekala priliku da bude nasamo s djecom kako bi uspjeli zajedno pobjeći.

Kakav će biti ŕivot zlostavljanih ŕena nakon odlaska uvelike ovisi i o ponašanju njihovih partnera. Stoga smo partnerova ponašanja nakon odlaska ŕena pretoćili u pet kategorija koje se kreću od pozitivnih ponašanja prema neutralnom do negativnih ponašanja. Tri muškarca nakon što su shvatila da je njihova partnerica zaista otišla su pokušali kontaktirati partnericu te su ju molili za oprost i priliku za iskupljenje. Osim njih još je nekolicina pokušala kontaktirati svoje partnerice, no ne uvijek u dobroj namjeri. Dok je jedan od njih kontaktirao svoje partnericu kako bi traŕio povratak kljućeva od stana, drugi je svoju partnericu verbalno vrijeđao preko SMS poruka. Neki muškarci nakon odlaska svojih partnerica nisu učinili ništa. Nisu ih pokušali kontaktirati, nisu ih pokušavali pronaći. Iz razgovora sa ŕenama se dalo primijetiti kako je većini bilo drago zbog takvog njihovog ponašanja jer je to znaćilo da napokon imaju

priliku za miran život, dok je nekolicini žena takvo ponašanje pomalo i zasmetalo (iako nisu željele ponovno biti s partnerom, željele su da barem pokaže neke znakove brige za njih). Jedan od razloga što muškarci nisu u mogućnosti učiniti išta je taj što zapravo nisu znali gdje se one nalaze. Čak osam žena imalo je negativna i neugodnih iskustva sa svojim sad već bivšim partnerima. Šest žena je iskusilo različite oblike prijetnji. Prijetnje su se kretale u rasponu od toga da će joj oduzeti djecu, prijetnji nasiljem do prijetnji vlastitim i njenim ubojstvom. Osim prijetnji partnera jedna od žena je primila prijetnju i od strane njegovog oca (da će baciti bombu na njih ukoliko ne promijeni iskaz). Ono što su tri žene doživljavale nakon odlaska možemo jednom riječju nazvati maltretiranje. Njihovi partneri učinili su ili su planirali učiniti sljedeće: auto je bio poliven motornim ulje, brisači na autu su bili podizani (kao znak upozorenja), bio je odspojen spremnik za dotok goriva, partner je dao otkaz samo iz razloga da ne mora plaćati alimentaciju, njezino ubojstvo je bilo naručeno, planirao se osvetiti i njenoj obitelji (sestra je trebala imati saobraćajnu nesreću, a brat je trebao završiti u zatvoru), podignuta je protutužba u kojoj se navode laže protiv nje.

„Nije prijetio. Nije ništa reko takvog. U subotu tu me je dva sata molio, preklinjo, kleo se da više neće pit, da nek se vratim, da nek mu dam novi broj telefona. Jer sam ja promijenila i broj i fejs i sve živo samo da nemre doć do mene. Da nek se vratim, da će naći posao, naći će stan. Sve će napraviti, sve živo je obećavao, kleo se da će ići u crkvu, da ćemo se vjenčati. Sve, sve, ama baš sve što bi jedan dečko mogao obećat.“

Kasnije se partner promijenio:

„On je već bio ono došo u verandu. U kuću nije mogo. Baka je zaključala. Da ga tjeram na zlo. Da, da mi neće... Ako me dohvati na ulici da mi neće pomoć ni baka ni ovaj ni onaj ni jedna policija niti ne znam šta... I tu je došla policija. ... S tim da je prije toga došo do mog broja, starog još, i prijetio da će, ne znam, da će me ubiti, da zna koliko volim djecu, da ih neću još moći dugo voljeti i ne znam šta. Da će me nać, da mi nitko ne bude pomogo, po običaju kak on zna.“

Lana, 23 godine

„Onda mi je znaćio bio jedanput auto polijan s motornim uljem. Zima je bila. Prala sam auto s voskom. Ovoga, i kak nisam dobro oprala auto mislila sam da mi je vosak ostao gore. I onda sam išla, ovaj, baš kod mehaničara. I on meni veli pa auto Vam je

polijan s motornim uljem. ... Hmm... Onda nakon mjesec dana su mi bili brisači podignuti, ovoga, ispred zgrade. To sam mislila ajde to može tu i susjed ispred zgrade ovoga podignuti neko od klinaca, tak dalje. E onda mi se treći put desilo da je, ovoga, bilo odspojen spremnik za dotok goriva na autu kad su djeca bila kod njega a ja sam išla u nedjelju raditi na posao. I skoro sam letila u zrak. Jer mi se iz auta već počelo dimiti. Na svu sreću sam na vrijeme stala. Znači imal je alibi. Nije on to napravil. Nego je nekog poslal. Djeca su bila kod njega. Ja sam bila sama. I opet kome mogu kaj dokazati. I sad na dalje imam verbalna vrijeđanja.“

Sara, 33 godine

Na temelju ove četiri varijable (razmišljanje o odlasku, pokušaji odlaska, odlazak, nakon odlaska) primijećeno je preklapanje nekih kategorija:

- žene koje su razmišljale o odlasku na početku, ali su odustale su u konačnici napustile partnera zbog teškog fizičkog zlostavljanja (2 od 2 žene iz ove kategorije)
- žene koje su napustile partnera zbog teškog fizičkog zlostavljanja su već ranije pokušale napustiti partnera (5 od 5 žene iz ove kategorije)
- kod žena koje su napustile partnera zbog teškog fizičkog zlostavljanja partneri nakon njihovog odlaska nisu učinili ništa (4 od 5 žene iz ove kategorije; jedna je primila prijetnje ubojstvom)
- žene koje su napustile partnera jer im se za to ukazala prilika su razmišljala o odlasku cijelo vrijeme ili dugi niz godina (3 od 3 žene iz ove kategorije)
- kod žena koje su napustile partnera zbog pokušaja ili prijetnje ubojstvom partneri nakon njihovog odlaska nisu učinili ništa (2 od 3 žene iz ove kategorije; jedan se ispričavao za svoje ponašanje)
- žene čiji su partneri nakon njihova odlaska molili ih za pomirenje su cijelo vrijeme trajanja intimnog odnosa razmišljale da ga napuste (3 od 3 žene iz ove kategorije)
- žene koje su nakon odlaska maltretirane od strane bivšeg partnera su otišle zbog djece (3 od 3 žene iz ove kategorije).¹⁰

¹⁰ S obzirom da je istraživanje provedeno metodom intervjua na svega 15 žena koje su napustile svoje partnere ove kategorije su isključivo opisne te predstavljaju temelj za buduća istraživanja.

Život u sigurnoj kući

Kao što smo već spomenuli, do žena s kojima smo proveli intervju smo stupili u kontakt uz pomoć sigurnih kuća. Stoga smo željeli saznati i kakav je bio njihov život u kući, koja su im pozitivna a koja negativna iskustva. Sve žene nisu došle do sigurnih kuća na jednak način. Dok su neke za sigurnu kuću saznale putem Interneta, drugima su u smještaju u kuću pomogli ili centri za socijalnu skrb ili policija. Sam dolazak u nepoznatu okolinu s novim ljudima nije lagan te je kod nekih žena izazivao šok, neugodu i strah. Djelatnice i ostale žene u kući nastoje ugodno dočekati svaku novu ženu jer su svjesne da se za dolazak u kuću žene ne odlučuju olako. Gotovo sve intervjuirane žene su navele da im sigurna kuća pruža osjećaj sigurnosti i zaštite te da im vrijeme provedeno u kući uvelike olakšavaju i djelatnice, ali i ostale zlostavljane žene. Žene si pružaju međusobnu podršku, dijele međusobno iskustva, stvaraju se nova prijateljstva koja kod nekih traju i nakon izlaska iz kuće te one počinju shvaćati da se svoje prošlosti ne trebaju sramiti jer nisu jedine koje su prolazile različite oblike zlostavljanja. Većina žena je izjavila kako imaju ili su imale dobar odnos s drugim ženama. Djelatnice im pružaju drugačiju podršku – stručnu. Pokušavaju ih osnažiti i ohrabriti pritom koristeći individualne razgovore ali isto tako i grupne radionice kako bi ih pripremi za samostalni život bez nasilja nakon izlaska iz kuće. One ih također uče kako da se osamostale i načine kako se izboriti za sebe (primjerice pomoću upisivanja tečaja borilačkih vještina). Osim toga tijekom intervju žene su navele kako im je sigurna kuća pomogli i u sljedećem: imaju svoj mir, imaju sve što im je potrebno za život (smještaj, hrana), za određeno vrijeme su odvojene od vanjskog svijeta, pomažu u borbi sa sudovima i sustavom. Na pitanje o neugodnim iskustvima za vrijeme života u kući velik broj žena je odgovorilo kako ih nema, kako nisu imale problema u kući te kako im ništa nije smetalo. Ono što je par žena navelo kao negativno: problemi s nekim ženama u kući (primjerice ogovaranje, ili dok neke čiste druge se uvijek izvlače), nema potpune slobode kretanja (pravilo jedne od kuća je da barem dvije žene moraju neprestano biti u kući), nema privatnosti, djeca uče loše navike od drugih, dolazak novih žena u kuću uvijek iznova podsjeća na sve kroz što su prošle te povremeni konflikti (koji se uvijek rješavaju razgovorom).

„Ohrabрили su me. Jedno lijepo iskustvo. ... Mi smo imali sve tamo. Imali smo... Šta ja znam. Sve smo imali. ... Svaki dan su bile s nama. Šta nam je god trebalo pomagala su nam. Ne znam. Suživot. Kako ćemo dalje kad izađemo. Stvarala sam si nova prijateljstva tamo. Imam sad prijateljice, imam... nešto ljepše nego šta sam imala prije.“

Ema, 33 godine

„Velim puno mi je to sklonište pomoglo. Osamostalila sam se puno i ono mogu se suprotstaviti što se nikad nisam prije mogla. I nekome nešto sad reći što mislim. U lice. Prije sam ja to stalno držala u sebi. Ja sam u biti 19 godina sve držala u sebi. ... Pa nekad sam ja išla kod njih tamo gdje smo bile u ured. Nekad ono... Nekad smo i vani, te sastanke i radionice i to. Iz tih radionica smo puno naučili.“

Nika, 37 godina

„Smetalo mi je... hmm... nemaš tu slobodu kretanja. Nemaš tu slobodu kretanja, znači, i uvijek moraš paziti znači da netko ostane.“

Sara, 33 godine

„Pa sama, sama sigurnost. Živjela sam pod ogromnim stresom od samog iščekivanja. Nije moralo nikad biti ništa ali samo iščekivanje znači kad njega nema do 7 sati kući, do 6,7 da li će se šta dogoditi. Hoće li biti šta. Znači već je grč u želucu jer ne znaš di će... Kao hod po minskom polju, eto kao hod po minskom polju. Znači sama ta psihoza. Sad ne moram razmišljati kad zazvoni ili kad mogu leći da li će on doći pa me probuditi ili će ovoga bilo šta dogoditi. Od samog sustava, od samog sustava recimo sa sudom, sa centrom, sa... znači ne vjerujem da bi se mogla sama s njima boriti.“

„Pa nekad idem i sama sebi na živce. Mi se tamo svi u principu dobro slažemo. Svaka žena koja je došla je došla sa nekim svojim traumama, mislim, ne znam. Imamo svaka svoju sobu jel, pa kad želimo biti same sa sobom i sa svojom djecom znači možemo otići u svoju sobu. Ne smeta mi baš ništa posebno. ... Sve otvoreno rješavamo, otvorenim razgovorom. Znači kad ti šta smeta idemo to izrazgovarati, srediti. I to funkcionira tako.“

Lara, 38 godina

„Znaš kak je lijepo s njima tamo živjet. I prekrasno. I toliko su si svi... Baš su svi velika podrška u svemu. Ko mala obitelj. I radnice isto sve su mi baš super. ... Ko kad sam došla tu pa smo međusobno pričale, potpuno drugačiji osjećaj. I baš smo utvrdile da su svi oni isti. To smo pričale. Jedno te isti kalup, drugo pakovanje kak bi se reklo.“

Marta, 23 godine

„Pa prvo nisam mogla vjerovat da je sve kao kod kuće, kao imaš sve. Imaš sve ono. Jer otišla sam i bez žlice i bez vilice i bez ručnika, bez ičega. Ono, par gaća, čarapa, hlače za djece. U biti nemaš ništa. Nemaš hrane, nemaš ništa. I kad sam došla unutra ono dobrodošlica. Žene u biti sve normalne, ono, to kak to... Ovoga... Dočekale su me tamo s kavom. Onda djeca se upoznala, onda ovoga taj dio smo riješili šta se treba riješit papirologije. I onda sam otišla pokazat djeci sobu u kojoj ćemo bit. Sjećam se trenutka kad ono strah, nemoć, nisam spavala tu noć. Iščekivanje, trema onak, drhte noge i kad sam rekla ovoga: "Ovo će bit naša soba. Znači nećemo se nikada vratit tamo gdje smo živjeli. Ovdje ćemo biti privremeno. Imat ćemo svoj kuću." Sjećam se: "Kaj? Mi ćemo ovdje bit i nećemo se više nikad vratit tati?" Ja kažem: "Da." I sjećam se ovoga ova starija kći kak je skočila ja sam mislila da će ona dohvatit strop kak je ona od sreće onako: "Yeeees! Bravo! Nemre nam ništa. Superiška.", ono, to mi je baš bilo onak Bože ono hvala ti da nisam u nečemu pogriješila.“

Iva, 36 godina

Kada smo žene pitali o tome kako sebe vide danas gotovo sve su izjavile da je danas njihovo samopouzdanje mnogo veće¹¹. Imaju bolje mišljenje o sebi te su očvrstnule. Kada danas razmišljaju o zlostavljanju i napuštanju partnera doživljavaju se uglavnom kao hrabre žene. Ne razmišljaju toliko o tome što drugi ljudi misle o njima. Neke žene još uvijek nisu u potpunosti izgubile strah od svojeg bivšeg partnera. Kada govore o sebi danas jedna od žena je izjavila da se osjećao kao da ponovno može živjeti, druga sebi zamjera što nije ranije otišla, dok se treća smatra glupom što je toliki dio života provela s partnerom ali vjeruje da je sposobna brinuti se o djeci i sebi u budućnosti. Sretne su jer se njihova djeca danas oporavljaju od staroga načina života te jer uspijevaju povratiti kontakt sa svojom obitelji.

¹¹ Za vrijeme provođenja intervjua neke od intervjuiranih žena su još uvijek živjele u sigurnim kućama, no neke od njih su sigurnu kuću već napustile. Pod pojmom danas podrazumijevamo razdoblje od nekoliko mjeseci ili više nakon napuštanja nasilnog partnera.

„Mnogi me, koji me znaju, doživljavaju kao hrabru. I pitaju me šta sam radila tolike godine s njim. A koji ne znaju moj život i koji ne znaju tko je on, jer on je dobar jako glumac, profesiju je promašil kao šta sam mu rekla, ti su rekli: "Ah, šta joj je falilo. Pa kuću joj je napravio i kuće na moru, i na Dravi ima vikendicu. Pa šta je otišla. Ništa ionak nije radila." To su zli jezici.“

Petra, 47 godina

„Ja se osjećam kao da sam se ponovno rodila i ko da imam novi život. Sasvim nešto drugo od onoga. Znači ja sad mogu ponovno živit jedan drugi život. Znači, netko zna u mojim godinama reći joj ja sam već stara. Ja konačno osjećam da počinjem normalno živjeti, znači kao da mi je počeo novi život.“

Dora, 35 godina

„Mislim ono smatraju me hrabrom ženom koja je, ne znam, bez kune u džepu čak što više imala sam minusa i svega ostaloga kad sam zablokirala karticu ono izvuć se iz toga i sad ovak neka ono prpošna sad hrani troje djece i snalazi se i uvijek vesela, nasmijana, spremna za zafrkanciju. Promjena ono od pohvala pa do ono svaka čast, ono ispitivanje kako si to uopće uspjela.“

Iva, 36 godina

Život žena nakon izlaska iz sigurnih kuća nije nimalo lagan. Nakon dugog razdoblja i ekonomskog i psihičkog zlostavljanja moraju naučiti kako se brinuti o sebi te se iznova financijski osamostaliti. Najviše intervjuiranih žena je upravo zaposlenje spomenulo kao jedan od glavnih problema. Teško je pronaći posao, zadržati ga, a najteže od svega je zaposliti se ukoliko uopće nemaju iskustva (što je čest slučaj s obzirom da su im partneri godinama zabranjivali zapošljavanje). Osim zaposlenja žene imaju najviše problema s pronalaženjem smještaja za sebe i djecu te traume s kojima se moraju nositi. Naime žene i dalje osjećaju strah od bivšeg partnera, boje se što bi on mogao napraviti. Taj strah ostavlja posljedice na njih te se događa da ih partner proganja u snovima (primjerice sanjaju da ih progoni te ubija). Pojedine žene su navele i sljedeće probleme: razvod (proces još nije dovršen), partner ju i dalje gnjavi, ne želi je pustiti na miru te ne može prihvatiti da su se rastali, novac (ne želi plaćati alimentaciju, podmićuje djecu skupim stvarima, zbog nedostatka prihoda djeca žive s ocem te će ona njemu morati plaćati alimentaciju, problemi oko raspodjele zajedničke imovine), djeca

(partner se ne brine o djeci, partnerovi roditelji govore djeci protiv nje – da ona ne voli tatu i da nije dobra osoba te da su sirotinja), sklonište (ne zna kamo se sakriti da ju ne pronađe), strah od budućnosti.

„Imam stalno taj strah od njega i kad tad će se on vratit iz zatvora. Uvijek je spreman na tu neku osvetu. Tak da sad ja ne mogu opustit i prepustit se sreći. I onda mi dođe jednog dana, mada ima zabranu prilaza.“

Ana, rane tridesete

„Znači ja sam redovito doma sanjala da on me ubija, mislim da me progoni, da me ubija na ovaj il na onaj način. Da me ubija, da me nije uspio ubit, da je masovni ubojica, onak svašta nešto.“

Ivana, 39 godina

„Budući da je dobio kontakte i sad... Djecu filaju on i njegova mama protiv mene da smo sirotinja, da nemamo vlastitog stana, daju im ključeve jer imaju hrpu stanova po Zagrebu i Osijeku. Onda mi djeca dođu s tom idejom jel tata tebe voli, ti tatu ne voliš, ti nisi dobra mama, zašto smo mi sirotinja, zašto tatu ne voliš, tebe tata voli, vidiš da ti nisi dobra. Onda ih to prođe. Objašnjavaš, trudiš se, pričaš. ... Onda podmićivanje sa tim skupim stvarčicama. Ja im to ne mogu priuštiti.“

Iva, 36 godina

„Administracija. Znači, hmm... cijeli taj sudski proces kažem strašno dugo traje godinu i pol. Recimo ja ne mogu promijenit djeci prebivalište ukoliko nemam pravomoćnu presudu da je, da imam skrbništvo. Onda mi je potrebno znači suglasnost muža koje naravno ne mogu dobit. To mi je opet potrebno da bi mogla ostvarivat nekakva socijalna prava, subvencije na plaćanje stanarine. Znači ono takve nekakve stvari administrativne.“

Lea, 33 godine

Podaci WHO-a nam ukazuju da postoje između ostalog i individualni rizični faktori koji su povezani s potencijalnom nasilnošću muškaraca nad intimnom partnericom: mlada dob, problemi s alkoholom, depresija, poremećaji ličnosti, niska razina obrazovanja, mali prihodi te bivanje svjedokom ili žrtvom zlostavljanja kao

dijete (WHO, 2002: 98). Čak devet partnera naših intervjuiranih žena bilo je ili svjedokom (njih 8 – u sedam slučaja otac je bio nasilan prema majci, u jednom slučaju su bili roditelji međusobno nasilni jednom prema drugome, a u jednom od slučajeva je otac počinio seksualno zlostavljanje vlastite kćeri što je rezultiralo prisilnim pobačajem) ili žrtvom (njih 4) nasilja u djetinjstvu.¹² Nekoliko muškaraca ima i dijagnosticirane poremećaje poput PTSP-a, alkoholizama, paranoidnog poremećaja ličnosti. Dok su se neki od njih bavili kriminalnim aktivnostima (prijevoz prostitutki, švercanje ljudi) drugi su svoju nasilnu crtu iskazivali i prema drugima (partnerice iz ranijih veza, vlastita majka, obiteljski pas). Naše intervjuirane žene su također bile žrtve (njih 6 – od strane majke, oca, šogora, maćehe) i/ili svjedokom nasilja u djetinjstvu (njih 4 – otac je bio nasilan prema majci te je u jednom slučaju suprug počinio ubojstvo svoje žene). Nije primijećena povezanost između muškaraca koji su bili žrtvom i/ili svjedokom nasilja i njihovih partnerica koje su bile žrtve i/ili svjedokom nasilja u djetinjstvu.

„Znao mi je pričati ovaj kako njegov otac je isto znao doći pijan doma, pa ih je znao sve podizati iz kreveta, ono u gluho doba noći. Pa ne znam, uzeo nož pa "kog ću prvo, kog ću prvog zaklat". Možeš misliti kako je to, kako je to malo dijete, kako je, kakav je to bio onaj smrtni strah. Mislim al baš bi to trebao biti poticaj neki da ide kontra, zar ne?“

Helena, 27 godina

Iskustva i stavovi o institucijama nadležnim za nasilje nad ženama

Za kraj željeli bismo spomenuti jedan neočekivani nalaz. Iako nismo niti jednim pitanjem niti potpitanjem spomenuli rad institucija naše intervjuirane žene su nam otvoreno govorile o tome. Jedan opći utisak na temelju svih 15 intervju jest da žene u nekom periodu procesa odlaska ili nakon odlaska nailaze na neugodna iskustva s institucijama koje bi im zapravo trebale pomoći. Štoviše većina žena je ogorčena radom nekih od institucija. Na temelju detaljnih iskustava sedam žena ovdje ćemo spomenuti koje su to institucije i na koje su probleme naišle:

- policija (prijava nije završila na sudu jer partner u policiji ima rodbinu i prijatelje; prijava o njezinom zlostavljanju je naprosto nestala, prijavila je supruga, no na kraju je ona dobila kaznu te prijetnju da će nju smjestiti u

¹² Za samo jednog muškarca imamo potvrdu da nije bio niti žrtva niti svjedok zlostavljanja u djetinjstvu, a za ostalih pet nemamo informacije jer njihove partnerice nisu u potpunosti bile upoznate s njihovom prošlošću.

zatvor, a to sve samo zato što je on radio na visokopozicioniranom mjestu; policajci su je nagovarali da ne potpisuje prijavu za zlostavljanje djeteta te su joj govorili da joj dijete laže; prijetnje od strane policajaca jer ih je prijavila internoj kontroli zbog počinjenja kaznenog djela; prilikom dolaska po partnera nisu mu stavili lisice, već su se divili njegovoj kolekciji nedopuštenog oružja te su mu dopustili da ju vrijeđa i prijeti smrću)

- centar za socijalnu skrb (zatražila je pomoć da je smjeste negdje i odvoje od supruga što oni nisu učinili ali su im oduzeli djecu; procurile su informacije o tome gdje ona živi iako je to trebala biti tajna lokacija; prijetnje od strane djelatnica da će joj djecu poslati u dom; djelatnici centra su bili na njegovoj strani pri donošenju odluka o skrbništvu jer u centru radi njegov prijatelj; djelatnici centra su bili na njegovoj strani pri donošenju odluka o skrbništvu jer je prijetio jednoj od djelatnica)
- sud (partner oslobođen za zlostavljanje djece jer nije bilo fizičkih ni materijalnih dokaza)
- bolnica (doktor je imao neprimjerene komentare: „Kakvo je to naše sudstvo da je jednom ocu tako oduzme dijete samo zato što ih je malo pogladio?“ Također je izjavio: „Šta očekujete da ću ja napisat da je to od zlostavljanja?“ – dijete ima oštećen sluh)
- klinika za sudsko vještačenje (ocu zlostavljaču su rekli u kojem terminu djeca dolaze na razgovor iako je on imao zabranu prilaska i kontakta s djecom)
- pošta (ne dobiva pisma jer ih partnerov bratić stavlja u pretinac za povratak pisama)
- udruga za zaštitu ženskih prava (zatražila pomoć u napuštanja partnera na što su je optužile da je ona suučesnik u svemu tome zato što ništa ne poduzima te joj nisu pomogle)
- sklonište (sin jedne od djelatnica sigurne kuće je partneru javio gdje se ona točno nalazi)

„Kad je Centar oduzeo nam tu djecu i smjestio ih u udomiteljstvo i ja sam onda njih tražila da i mene negdje smjeste. Reko evo sad ste mi djecu uzeli. Reko sad... ovo bude

sad još više agresivniji, još bude, ovog, više stvarao problema. Reko djeca budu dalje dolazila. Reko ja neću djecu za država roditi da meni oduzimat djecu, ovoga, a ja ću trpjeti njegovo vrijeđanje i njegove batine. I onda su oni rekli da neka probamo da kak bu dalje funkcioniralo. Ali se, evo rodilo se ovo dijete koje je sad ovdje sa mnom. ... I... nisam ga više toliko puta prijavljivala kao prije kad su bila ova prijašnja djeca s nama. Jer sam se... Bila sam već jednostavno... i bojala sam se kak bi rekla. Nek mi sad još i ovo dijete uzmu i opet mene nigdje ne budu smjestili.“

Lucija, kasne tridesete

„Prijatelji su i vode ga bez lisica. ... Nađu mu oružje koje imaju samo specijalne postrojbe. Oni se dive kak on to sve ima, a to uopće ne smije imat. Znači to ima samo netko negdje one specijalne postrojbe koji su za to, to i to. Šeće oko noževa. Ja samo sjedim ono i blejim samo, kužiš, ukopano ono, hmm, u kutnoj garnituri i nitko ništa. Vode ga u vikendicu još po oružje di je on čak reko poslije da je razmišljo da pobjegne tu. ... Hmm, verbalno zlostavljanje se dešavalo cijelo vrijeme to. Nitko nije reagirao. Da, on je reko: „Čekaj samo da izađem.“ Veli: „Spremi si stvari za xx yy.“ Xx yy je groblje. I ja pitam ovog: „Jeste vi čuli šta je on reko?“ A veli: „A gospođo pustite ga.“ Mislim kad ti to kaže policajac onda... kaj možeš dalje... sjedni se, šuti. Ne reagiraj.“

Mia, 38 godina

„Pogotovo moj centar koji je na njegovoj strani jer ga se boje jer je on verbalno napao i njihovu radnicu. Znači prijeteći se prema njoj ponašao. Uzeo joj je mobitel iz ruku i prijetio joj se s obitelji. Znači oni se njega boje.“

Lara, 38 godina

6. ZAKLJUČAK

Ono po čemu se razlikuju žene koje smo intervjuirali on mnogih drugih koje i dalje trpe nasilje je u tome što su uspjele skupiti hrabrosti da napuste svoje partnere. Te žene su uspjele svladati strah od vlastitog partnera te strah od neizvjesne budućnosti. Kao što smo vidjeli iz podataka MUP-a, broj osoba koji godišnje strada od nasilničkog ponašanja u obitelji je između 1500 i 2100, a od toga ih je 75 – 80% žena. To nije mala brojka pogotovo ukoliko uzmemo u obzir da se zapravo velik broj nasilja nikada ne prijavi i otkrije. Iako nam se čini da se nasilje uvijek događa nekome drugom Otrčak je na temelju svog istraživanja na reprezentativnom uzorku žena u Hrvatskoj došla do podatka da je svaka peta žena doživjela nasilje. To bi zapravo značilo da je velika vjerojatnost da je netko od naših prijatelja, članova obitelji ili poznanika žrtva zlostavljanja.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju kako nasilje u intimnom odnosu može započeti u svim fazama – već na samim počecima veze, ali i kasnije nakon nekoliko godina braka. Primijećeno je kako nasilje često započinje velikim promjenama u intimnom odnosu kao što su vjenčanje ili rođenje djeteta. Iako nije uočeno podudaranje pojedinih oblika nasilja, svi su oni bili zastupljeni u našem uzorku. Sve su žene doživjele psihičko zlostavljanje, a gotovo sve i fizičko i ekonomsko, dok je u minimalno dva slučaja došlo i do seksualnog zlostavljanja. Kod većine žena nasilje je bilo više manje kontinuirano i progresivno te se razdoblje mira sve više skraćivalo. Za razliku od uobičajene pretpostavke, naše istraživanje je pokazalo kako nasilje u obitelji i konzumacija alkohola nisu povezani. Iako konzumacijom alkohola partneri postaju agresivniji, zlostavljanje se uglavnom odvijalo nevezano za zloupotrebu alkohola. Unatoč tome što su fizički mnogo slabije dvije trećine naših žena se u nekom razdoblju pokušalo suprotstaviti svome partneru. U to su ponekad uključivale i policiju, no to se događalo samo ukoliko je nasilje bilo veoma teško primjerice teško fizičko ozljeđivanje ili prijetnje ubojstvom. Glavni razlog za nepozivanje policije je nepovjerenje u njihov rad. Zapravo one smatraju da to što će policija odvesti nasilnika na par sati i to što će on dobiti neku novčanu kaznu neće nimalo smanjiti nasilje koje ona trpi, te ga čak može i povećati ukoliko se partner razbjesni zbog njene prijave. Ono što nas je osobito neugodno iznenadilo je broj djece koja su trpjela nasilje. Kod svega dvije majke nije došlo do nasilja nad djecom. Djeca dvanaest majki su doživjeli fizičko zlostavljanje, djeca osam majki psihičko zlostavljanje, djeca šest majki zanemarivanja, te je u slučaju

jedne majke došlo čak i do seksualnog zlostavljanja svo troje djece oba spola.

Žene iz našeg uzorka razmišljale su o tome da napuste svojeg partnera u svim razdobljima intimnog odnosa. Neke su o tome razmišljale na početku ali su odustale, neke tek pred kraj, a neke cijelo vrijeme trajanja intimnog odnosa. Jedan od ključnih razloga zašto toliko dugo nisi taj naum i realizirale je taj što nisu imale gdje otići. Na odlazak žene od partnera nisu utjecali ni obitelji i prijatelji ni vjera (iako su se sve izjasnile kao vjernice). Ono što je utjecalo na odluku svih žena o ostanku i/ili odlasku su djeca. Dok je par žena izjavilo kako su djeca bila ključan razlog za ostanak, nekoliko njih je izjavilo da su bili ključan razlog za odlazak. Većina žena je izjavila kako su ostajala toliko dugo zbog djece jer im nisu željele oduzeti drugog roditelje te su im željele omogućiti ugodniji životu u smislu financija, no u konačnici su uvidjele koliko nasilje negativno utječe na djecu, da su i oni postali žrtve nasilja te ih odlučuju maknuti iz te okoline. Dvije trećine naših žena je u određenom periodu pokušalo napustiti partnera. Prilikom konačnog odlaska većina žena je imala podršku od obitelji i/ili prijatelja, a razloge njihovog odlaska smo svrstali u šest kategorija: teško fizičko zlostavljanje, prilika za bijeg, ubojstvo, psihičko zlostavljanje, pomoć, djeca. Dok neke od žena nisu imale problema sa svojim partnerom nakon odlaska više od polovice žena je iskusilo različite oblike prijetnji i maltretiranja. U ovom djelu istraživanja je primijećeno podudaranje pojedinih kategorija, no zbog malo uzorka ne možemo izvoditi generalne zaključke.

Iako su najveći problemi naših žena posao te smještaj gotovo sve ženu su se izjasnile kako se njihov život uvelike poboljšao od kada su napustile partnera te da je njihovo samopouzdanje naraslo. Ono što nas je osobito iznenadilo su negativna iskustva koja su žene iskusile s pojedinim institucijama poput policije i centara za socijalnu skrb. S obzirom da su ti podaci poprilično šturi, smatramo da bi se ta tematika itekako trebala istražiti u skoroj budućnosti. Naime, takve institucije bi trebale biti mjesta na kojima će žene dobiti pomoć i podršku te bi se trebalo poraditi na smanjenju negativnih incidenata u njima kako one ne bi postale jedan od razloga neodlaska žena od nasilnih partnera. S obzirom da je ovo istraživanje relativno malo ne možemo donositi velike i važne zaključke, no saznanja iz njega mogu biti dobar temelj za buduća istraživanja.

Nakon odlaska žene od partnera potrebno je osigurati efikasan tretman koji će joj pomoći da se ponovno osamostali i integrira u društvo. To se može učiniti na dva načina: jedan je da joj se omogući zaposlenje, a paralelno s tim potrebno je raditi na otklanjanju negativne slike o samoj sebi koju je njezin partner dugi niz godina gradio.

Time će ih se osnažiti te će one povratiti vjeru u sebe i svoje sposobnosti.

LITERATURA

- Anderson, D. J. (2003) The Impact on Subsequent Violence of Returning to an Abusive Partner. *Journal of Comparative Family Studies*, 34 (1): 93 – 112
- Ajduković, M. i Pavleković, G. (2000) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
- Barada, V. i Jelavić, Ž. (ur.) (2004) *Uostalom diskriminaciju treba dokinuti! Priručnik za analizu rodnih stereotipa*. Zagreb: Centar za ženske studije
- Ben-Porat, A. i Itzhaky, H. (2008) Factors that Influence Life Satisfaction Among Battered Women in Shelters: Those Who Stay Versus Those Who Leave. *Journal of Family Violence*, 23 (7): 597 – 604
- Brkić, M. (2005) Oblici nasilja nad djecom. URL: <http://www.svjettorijeci.ba/arhiva/html/2005/032005/html/revija/obitelj2.html> (01.02.2010.)
- Brownmiller, S. (1995) *Protiv naše volje*. Zagreb: Zagorka
- Carver, J. M. (2009) Love and Stockholm Syndrome: The Mystery of Loving an Abuser. URL: <http://www.mental-health-matters.com/relationships/167-love-and-stockholm-syndrome-the-mystery-of-loving-an-abuser> (14.02.2013.)
- Dorfman, E. (2004) Ayelet Program: Mentoring Women Leaving the Cycle of Violence. *Journal of Religion & Abuse*, 6 (3-4): 101 – 108
- Galić, B. (2002) Moć i rod. *Revija za sociologiju*, 23 (3-4): 225 – 238
- Hattery, A. (2009) Sexual abuse in childhood – intimate partner violence in adulthood – struggles for African American and white women. *Race, Gender & Class*, 16 (1-2): 194 – 217
- Hendy, H. M.; Eggen, D.; Gustitus, C.; McLeod, K. C. i Ng, P. (2003) Decision to Leave Scale: Perceived Reasons to Stay in or Leave Violent Relationship. *Psychology of Women Quarterly*, 27 (2): 162 – 173
- Jategaonkar, N. i Ponc, P. (2011) Unsafe and Unacceptable Housing: Health & Policy Implications for Women Leaving Violent Relationships. *Women's Health & Urban Life*, 10 (1): 32 – 58
- Jemrić, I. (?) Nasilje nad ženama. URL: <http://www.zinfo.hr/hrvatski/stranice/istrazivanje/nasiljenadzenama/Nasilje.htm> (05.01.2010.)
- Kamenov, Ž. i Galić, B. (2011) *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova
- Klasnić, K. (2011) Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 20 (3): 335 – 355
- Koepsell, J. K.; Kernic, M. A. i Holt, V. L. (2006) Factors That Influence Battered Women to Leave Their Abusive Relationships. *Violence and Victims*, 21 (2): 131 – 147
- Kraljević, R. (2009) Izvještaj: Žrtve obiteljskog nasilja. URL: <http://zrtveisvjedoci.pravosudje.hr/Default.aspx?sec=129> (04.03.2013.)
- Kunac, S. i Sarnavka, S. (2006) *Nevinost bez zaštite: „ženska percepcija medijskih sadržaja“*. Zagreb: B.a.B.e.
- Lacey, K. K. (2010) When Is It Enough for Me to Leave?: Black and Hispanic Women's Response to Violent Relationships. *Journal of Family Violence*, 25 (7): 669 – 677
- Matić, R. (2007) Terorizam i logika sile (dvojba oko uzroka i posljedica). U: Antoliš, K. (ur.) *Ljudski resursi u suzbijanju terorizma*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih

- poslova, Policijska akademija
- Medarić, Z. (2011) Domestic Violence against Women in Slovenia: A Public Problem? *Revija za socijalnu politiku*, 18 (1): 25 – 45.
- Ministarstvo unutarnjih poslova (?) Sigurno mjesto. URL: <http://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenaciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/> (22.02.2013.)
- MUP RH – Odjel za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2012) Pregled osnovnih pokazatelja javne sigurnosti u Republici Hrvatskoj 2002.-2011. URL: <http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2012/Pregled%20osnovnih%20pokazatelja%20javne%20sigurnosti.pdf> (22.02.2013.)
- MUP RH – Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2013) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini. URL: http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2013/statistika_2012.pdf (22.02.2013.)
- Obradović, J. (?) Sociologija spolnosti, braka i obitelji. URL: <http://www.hrstud.hr/hrvatskistudiji/skipte/spolnosti.htm> (15.01.2010.)
- Ostroški, Lj. (2012) *Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007.-2010*. Zagreb: Državni zavod za statistiku
- Otrčak, D. (2003) *Interpretacija rezultata istraživanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Autonomna ženska kuća Zagreb
- Potter, S. J. i Banyard, V. L. (2011) The Victimization Experiences of Women in the Workforce: Moving Beyond Single Categories of Work or Violence. *Violence and Victims*, 26 (4): 513 – 532
- Ritzer, G. (1997) *Suvremena sociološkijska teorija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- Sigurna kuća Istra (2009) Teorija nasilja. URL: <http://www.sigurnakucaistra.hr/teorije.html> (07.02.2013.)
- Stork, E. (2008) Understanding High-Stakes Decision Making: Constructing a Model of the Decision to Seek Shelter From Intimate Partner Violence. *Journal of Feminist Therapy*, 20 (4): 299 – 327
- Vlachova, M. i BIASON, L. (2007) Executive Summary - Women in an Insecure World. URL: <http://www.dcaf.ch/Chapter-Section/Executive-Summary-Women-in-an-Insecure-World> (05.02.2013.)
- Vukmanić, M. (2009) Rodno uvjetovano nasilje. URL: ?
- World Health Organization (2002) World report on violence and health. URL: <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf> (06.02.2013.)

Sažetak

Glavna tema rada je odlazak žena od nasilnih partnera. Za potrebe rada provedeno je istraživanje metodom intervjua na uzorku 15 žena koje su napustile svoje partnere te koju si u trenutku istraživanja bile smještene ili su već izašle iz sigurne kuće. Istraživanje je provedeno u svibnju 2012. godine u udrugama u Bjelovaru, Karlovcu i Zagrebu. Osim rezultata navedenog istraživanja u radu su prikazane i teorijsko konceptualne pretpostavke koje su bile podloga za izradu koncepta intervjua te su prikazana neka od istraživanja srodne tematike. Jedan od glavnih nalaza istraživanja je otkrivanje šest ključnih razloga konačnog odlaska žena od nasilnih partnera: teško fizičko zlostavljanje, prilika za bijeg, ubojstvo, psihičko zlostavljanje, pomoć, djeca. Uz temu odlaska istraživali smo i život žene u nasilnoj intimnoj vezi te njezin život nakon odlaska od partnera.

Ključne riječi: nasilje, žene, zlostavljanje, odlazak od partnera

Summary

Main topic of this thesis is centered around women who leave their abusive partners. Research has been carried out by interview method on the sample of 15 women who left their partners and are, or were at the time of the interview, living in a safe house. Research has been carried out in May 2012 in Bjelovar, Karlovac and Zagreb. The thesis shows, in addition to the abovementioned results, the conceptual hypotheses that were the basis of the interview concept and also presents some similar researches done in the past. One of the main findings of the research were the six key reasons why the women have finally left their abusive partners: serious physical abuse, chance of escape, murder, psychological harassment, help, children. Along with the aforementioned topic, the thesis includes the research on the life of the women involved in a violent intimate relationship and their life after the escape from the partner.

Key words: violence, women, abuse, leaving abusive partner

Zahvala

Na prvom mjestu želim se zahvaliti svim ženama koje su pristale na intervju. Svjesna sam toga da nije lako ponovno prepričavati takve traumatične događaje iz svog života, a osobito ovakve vrste, te da bez njih ne bi bilo niti ovog diplomskog rada. Naravno, zahvaljujem i djelatnicama sigurnih kuća u Bjelovaru, Karlovcu i Zagrebu koje su mi izašle u susret te su mi omogućile provođenje samog istraživanja.

Zahvaljujem se mentoru dr. sc. Benjaminu Čuligu te komentorici dr. sc. Branki Galić na stručnoj pomoći i savjetima tijekom izrade diplomskog rada.

Srdačno zahvaljujem i asistentici Kseniji Klasnić koja mi je svojim savjetima, ustupljenim materijalima i usmjeravanjem pomogla u gotovo svim fazama izrade ovog diplomskog rada.